

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник
для 2 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

ЧАСТИНА 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Видавництво «Алатон»
2019

УДК 57.081.1 (075.2)
Я11

Автори:

Тетяна Воронцова, Володимир Пономаренко,
Олена Хомич, Ірина Гарбузюк, Наталія Андрук

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2019 № 407)

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Я11 Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. закладів загальної
середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / Т. В. Воронцова,
В. С. Пономаренко, О. Л. Хомич, І. В. Гарбузюк, Н. В. Андрук. —
Київ : Видавництво «Алатон», 2019. — 144 с.

ISBN 978-966-2663-72-3

Підручник створено відповідно до Державного стандарту
початкової освіти і Типової освітньої програми, укладеної
під керівництвом Р. Б. Шияна.

У підручнику реалізовано ідею навколосвітньої подорожі,
під час якої учні ознайомлюються з природою, культурою
й історією усіх континентів. У такий спосіб відбувається
природна інтеграція змісту і результатів навчання за всіма
освітніми галузями, передбаченими інтегрованим курсом.

Календарне планування до підручника за обома Типовими
освітніми програмами і комплект навчально-методичних
матеріалів для вчителя у вільному доступі за посиланням
http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/

УДК 57.081.1 (075.2)

© ТОВ «Видавництво «Алатон», текст, дизайн, малюнки, 2019

© Т. В. Воронцова, текст, дизайн, малюнки, 2019

ISBN 978-966-2663-72-3

© ТОВ «Видавництво «Розумники», малюнки, 2019

ЗМІСТ

Вітаю, друзі!	4
За полярними колами	5
 Головне про Арктику і Антарктику.....	6
Досліджуємо Арктику	14
Досліджуємо Антарктику	22
Південна Америка — континент рекордів	31
 Головне про Південну Америку	32
Досліджуємо Бразилію.....	42
Уздовж Анд	50
Відкриваємо Північну Америку	56
 Головне про Північну Америку	57
Екзотична Мексика	65
США — країна винахідників	73
Дружня Канада	81
Австралія та Океанія.....	89
 Головне про Австралію	90
Рух і час	98
Острови Океанії	106
Мандруємо Україною	114
 Туристична Україна.....	115
Українська земля.....	125
Мистецька Україна.....	133
Вчимося бути самостійними.....	138

Вітаю, друзі!

Це знову я, Мурчик! Після зимових канікул ми продовжимо навколосвітню подорож. Спочатку побуваємо там, де завжди холодно. Згодом дослідимо Південну та Північну Америки і завітаємо у далеку Австралію. Завершимо нашу подорож в Україні, де теж є багато цікавого. Як завжди, я в усьому допомагатиму вам.

Запишу до словничка нові слова.

Розповім, що робитимемо протягом тижня.

Запропоную вам запитання для обговорення або завдання.
* Так позначу складніші завдання.

Щось пораджу, підкажу правила.

Зверну вашу увагу на важливу інформацію.

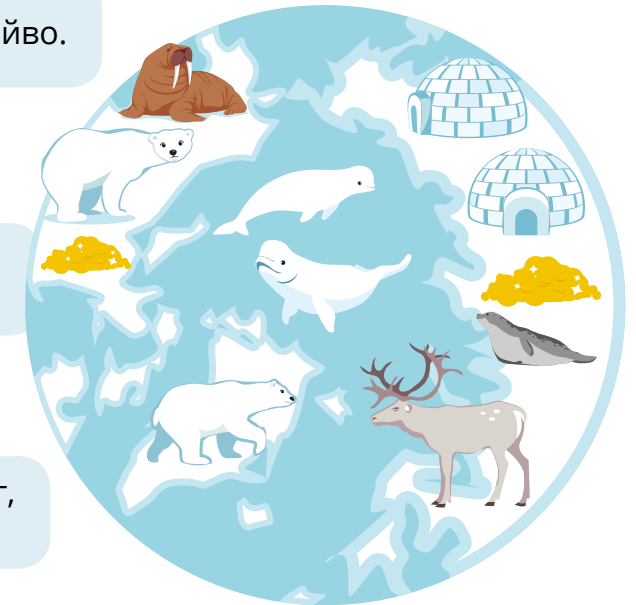
За полярними колами

У цьому розділі ми дослідимо:

Що таке полярне сяйво.

Чому виникла золота лихоманка.

Як утворюються сніг, іній, роса.

Хто найкращий тато серед тварин.

Який вигляд має традиційне житло ескімосів.

Головне про Арктику і Антарктику

- ПОЛЯРНЕ СЯЙВО • АВРОРА
- ПОЛЯРНА НІЧ • ПОЛЯРНИЙ ДЕНЬ
- АЙСБЕРГ

Цього тижня ви:

- дослідите, що розташоване за полярними колами;
- дізнаєтесь, як підкорювали полюси;
- зрозумієте, як утворюються роса, іній, сніг.

ПОЛЯРНЕ СЯЙВО

Антарктика — це територія, яка розташована за південним полярним колом, Арктика — за північним.

На цих територіях майже пів року триває полярний день, який змінює така ж довга полярна ніч. Саме під час полярної ночі іноді спостерігають таке явище, як полярне сяйво. Його ще називають авророю.

Полярне сяйво

- Подивіться відео про полярне сяйво.
- Знайдіть на карті чи глобусі північне і південне полярні кола. Дослідіть, що там розташовано.
- * Дізнайтеся за допомогою інтернету, скільки годин в Україні триває найдовший день і найдовша ніч.

Полярне сяйво — різнобарвне світіння нічного неба.

МАЛЮЄМО ПОЛЯРНЕ СЯЙВО

Змоделуйте полярне сяйво і намалюйте його. Для цього вам знадобляться:

- компакт-диск;
- прозора посудина з водою, в яку поміститься диск;
- ліхтарик;
- аркуш білого паперу;
- фарби, фломастери чи олівці.

Підпишіть малюнок і додайте до своїх портфоліо.

ЛЬОДОВИКИ ТА АЙСБЕРГИ

У льодовиках Арктики й Антарктики зберігається більша частина світових запасів прісної води. Час до часу від льодовиків відколюються величезні шматки криги, які називають айсбергами.

Айсберги дуже небезпечні для мореплавців. Адже під час танення вони вкриваються туманами і на безпечній відстані їх майже не видно з корабля.

Верхівка айсберга над водою — лише невелика його частина

- Подивіться відео про айсберг, що приплив до берегів Канади.
- * Поміркуйте, що означає вираз «Це лише верхівка айсберга». В яких випадках його вживають?

ДОСЛІДЖУЄМО ВЛАСТИВОСТІ ЛЬОДУ

Вода перетворюється на лід за температури нижче ніж 0 °С. Що довше триває морозна погода, то товстіший шар льоду утворюється на поверхнях водойм.

Розгляньте малюнки і назвіть властивості льоду. Виконайте досліди, щоб дізнатися інші його властивості.

Лід прозорий

Лід крихкий

Лід не тоне у воді

Дослід 1. Намалюйте таблицю 1. Візьміть три кубики льоду. Один помістіть у гарячу воду, другий — у холодну, а третій — на тарілку. Зазначте у таблиці, за який час розтанув кожен кубик. Запишіть висновки.

Таблиця 1

	Лід у холодній воді	Лід у гарячій воді	Лід на тарілці
Час танення			

Дослід 2. Намалюйте таблицю 2. Покладіть два кубики льоду на окремі тарілки. Один із них присипте сіллю. Зазначте у таблиці, за який час розтанув кожен кубик льоду. Запишіть висновки.

Таблиця 2

	Лід без солі	Лід із сіллю
Час танення		

ЗИМОВІ ЯВИЩА

З вітруганом їхала
Завірюха-віхола,
Привезла хурделицю.
Порошить метелиця.

Наталія Карпенко

1. Прочитайте вірш і обговоріть:

- Якими словами називають сильний снігопад?
- Коли сніг буває білим, пухнастим, блискучим, сухим, скрипучим — під час відлиги чи сильних морозів?
- Коли сніг буває сірим, мокрим, важким, щільним?
- З якого снігу легше ліпити сніжки, сніговика?

2. Об'єднайтесь у пари і виміряйте товщину снігу в різних місцях шкільного подвір'я. Для цього:

- візьміть рівну палицю, устроміть її вертикально в сніг;
- відмітьте на ній крейдою чи олівцем товщину снігу;
- виміряйте відрізок і запишіть результат;
- порівняйте свої результати, зробіть висновки.

МОРОЗНІ ВІЗЕРУНКИ

Хто так дивовижно розписав шибки,
Зорями оздобив візерунки?
Папороті листя, пальмові гілки...
Казка сіла птахою в малюнки!
Це мороз чаклує! Він такий митець!
Ось хто нам листівки надсилає!
Срібний подих майстра, наче олівець,
Білий слід на вікнах залишає.
Маг у кожну хату дивиться крізь скло,
Певно, дуже хоче на гостини.
Набере у жмені із шпарин тепло
І малює парою картини.

Наталія Карпенко

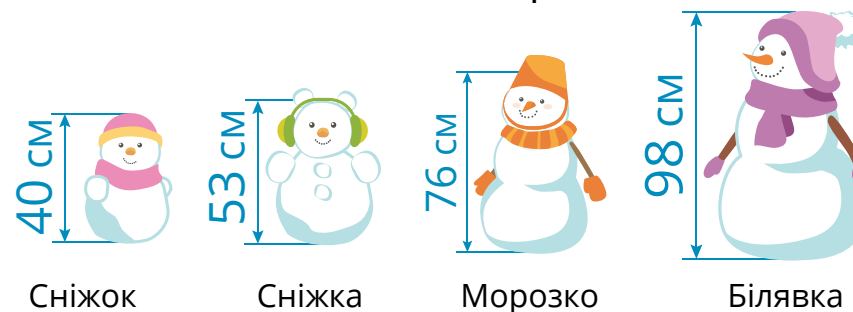

Подивіться презентацію і розкажіть, як утворюються роса, туман, дощ, сніг та морозні візерунки (іній і паморозь).

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Що таке полярне сяйво? Як його ще називають?
2. Яку частину айсберга видно над водою: більшу чи меншу?
3. Прочитайте висловлювання. Проаналізуйте, які з них правдиві, а які — хибні.
 - Лід прозорий.
 - Лід м'який.
 - Лід у гарячій воді тоне швидше, ніж у холодній.
 - Якщо кубик льоду помістити у воду, він потоне.
4. Діти зліпили сніговиків і придумали їм імена. Розгляньте малюнки і дайте відповіді на запитання:
 - Який сніговик найвищий? Який найнижчий?
 - На скільки Морозко нижчий за Білявку?
 - Які заввишки Сніжок і Сніжка разом?

5. Оцініть, чи цікаво було вам вивчати цю тему.

Не цікаво

Трохи цікаво

Цікаво

Дуже цікаво

Досліджуємо Арктику

- ПІВНІЧНИЙ ПОЛЮС • ЕСКІМОСИ
- ІГЛУ • НАРТИ • УПРЯЖКА • БАРТЕР
- ЗОЛОТА ЛИХОМАНКА

Цього тижня ви:

- дізнаєтесь, яка пташка мігрує з Арктики в Антарктику;
- виготовите модель житла ескімосів;
- полічите вартість продуктів.

АРКТИКА

Назва «Арктика» походить від грецького слова «арктікос», що означає «під сузір'ям Великої Ведмедиці». Так давні греки називали північні території, адже Велика Ведмедиця вказує напрямок на північ.

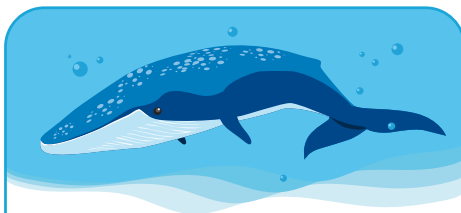
В Арктиці постійно проживає близько чотирьох мільйонів людей. Також тут є наукові станції, на яких тимчасово живуть дослідники.

- Який полюс розташований в Арктиці?
- Які континенти межують з Арктикою?
- Які континенти не межують з Арктикою?

ТВАРИНИ АРКТИКИ

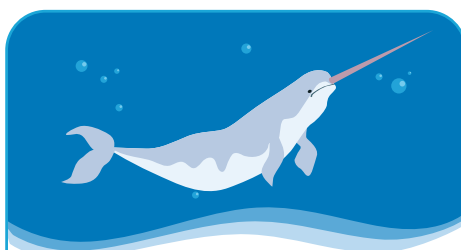
Попри холод, сильні вітри та полярні ночі, в Арктиці є багато цікавих тварин. Прочитайте інформацію про деяких із них.

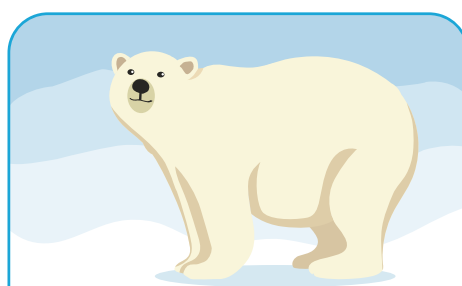
Синій кит — це найбільша тварина на планеті. Ціла вантажівка могла б поміститися в його пащі.

Полярний крячок — це пташка, яка здійснює найдовші у світі міграції: з Арктики до Антарктики.

Нарвал — це рідкісна морська тварина. Великим рогом вона пробиває кригу, щоб дихати.

Білий ведмідь — це найбільший сухопутний хижак Арктики. Зображений на гербі Гренландії.

* Знайдіть в інтернеті інформацію про інших цікавих тварин, які населяють Арктику. Виготовте про них картки.

ЖИТЕЛІ АРКТИКИ

Ескімоси — корінні жителі Арктики. Щоб вижити в холодному кліматі, вони носять хутряний одяг і взуття. Через те, що вирощувати рослини за полярним колом складно, раціон ескімосів складається переважно з м'яса і риби.

Традиційний транспорт ескімосів — нарти. Це вузькі сани, в які запрягають собак або північних оленів (карібу).

Самоїд

Хаскі

Олень карібу

Маламут

Нарти

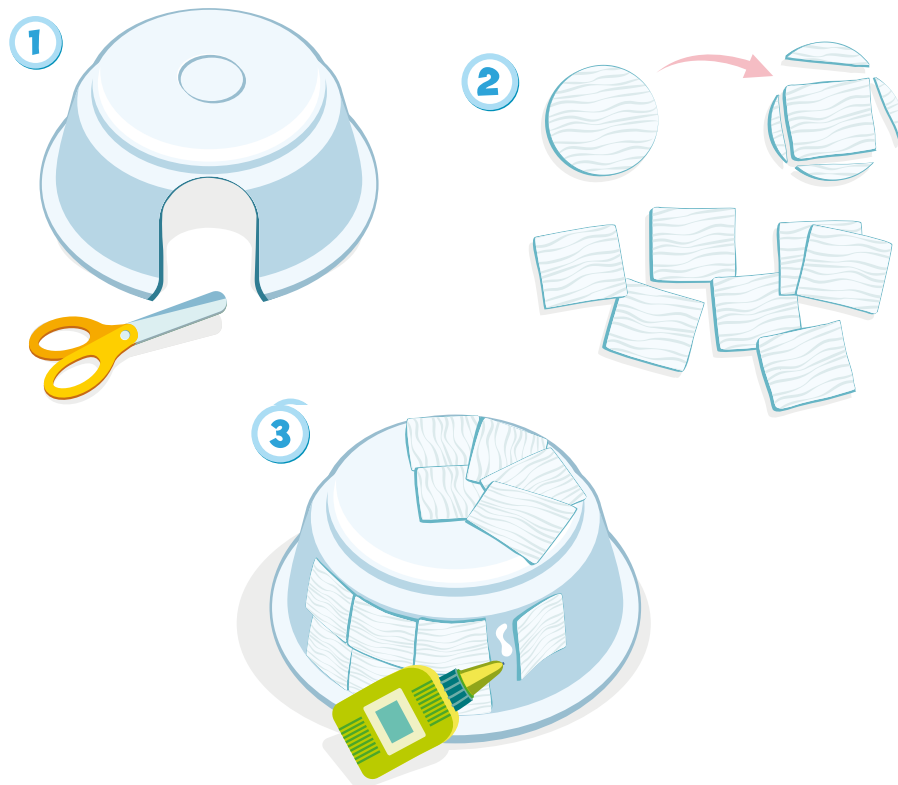
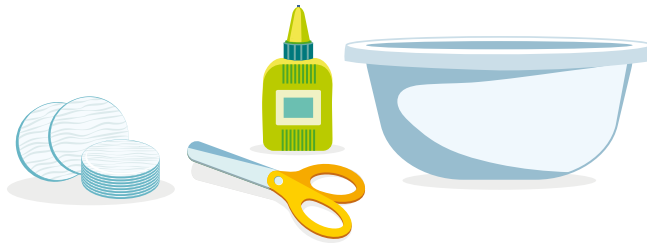
- Розгляньте малюнки і назвіть породи їздових собак.
- Чи бачили ви собак цих порід?
- Які вони за вдачею?

ВИГОТОВЛЯЄМО МОДЕЛЬ ІГЛУ

Традиційне житло ескімосів називається іглу. Його будують зі снігових блоків.

Щоб виготовити моделі іглу вам знадобляться:

- глибока пластикова тарілка;
- ножиці, клей;
- ватні диски.

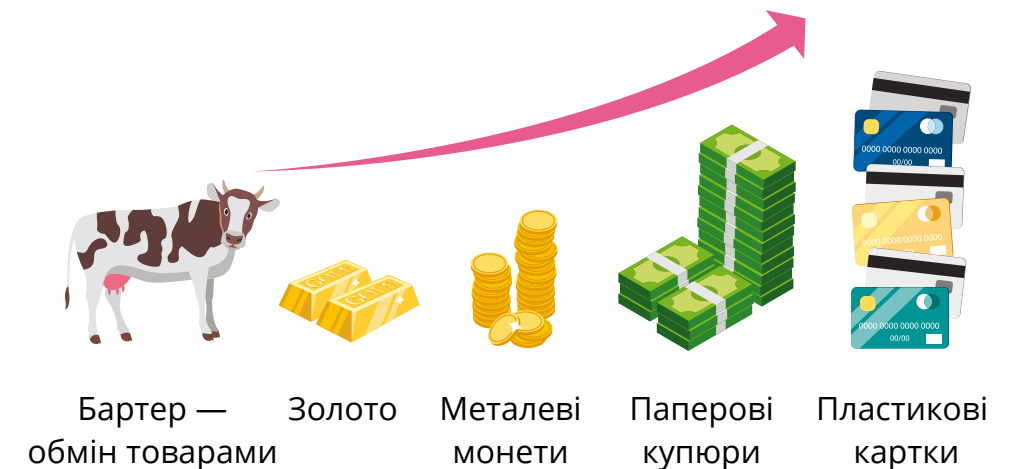
Зробіть фото своїх саморобок, роздрукуйте їх і додайте до портфолію.

ЦІННІСТЬ ЗОЛОТА

Цінність — це те, що є важливим і бажаним для людей. У різних народів і в різні часи цінності відрізнялися.

Наприклад, 200 років тому для народів Арктики золото не мало жодної цінності. Адже з цього м'якого металу, вважали корінні жителі, не можна виготовити нічого корисного.

Однак для жителів інших країн золото було надзвичайно цінним. Адже за нього вони могли купити все: їжу, одяг, житло. Тому, дізнавшись про поклади золота, тисячі людей вирушили на північ, щоб розбагатіти. Це явище назвали «золотою лихоманкою».

- Розгляньте малюнок і розкажіть, як змінювалися гроші.
- Чому корінні жителі Арктики не цінували золота?
- За що його цінували в інших країнах?
- Чи здійснювали ви коли-небудь бартер?
- Розкажіть про це.
- Якими видами грошей ви користувалися?

ВАРТІСТЬ ТОВАРІВ

Сьогодні люди рідко купують що-небудь за золото. Збираючись до супермаркету, ми беремо готівку (паперові гроші і монети) або пластикову картку.

Розгляньте зображені на малюнку товари. Оберіть п'ять товарів і обчисліть їхню загальну вартість.

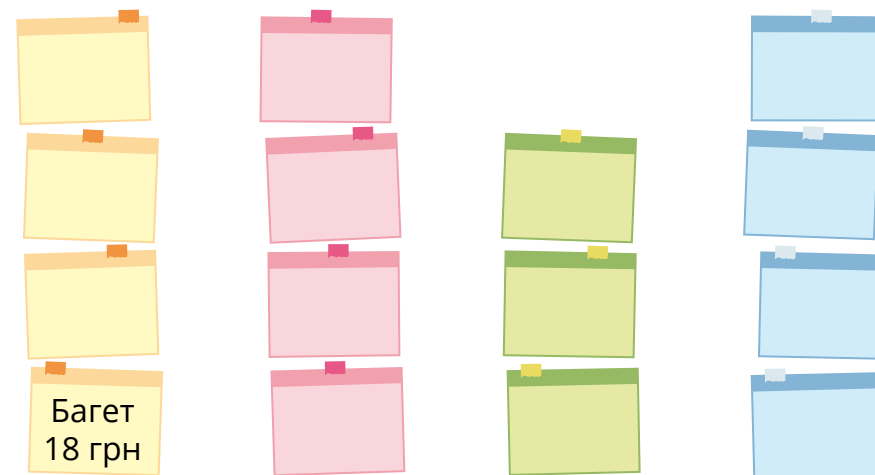
Намалюйте таблицю. Запишіть у ній обрані вами товари за категоріями.

Хлібобулочні вироби	Канцелярські товари	Товари для гігієни	Молочні продукти

МОЗАЇКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

- З чого будують іглу?
- Як називається традиційний транспорт ескімосів?
- Чому виникла золота лихоманка?
- Розгляньте малюнок на стор. 20 і запишіть на картках назви товарів та їхню вартість (один товар — одна картка). Розподіліть картки за категоріями. Дайте відповіді на запитання:

- В якій категорії найбільша сумарна вартість товарів?
- В якій — найменша?

Хлібобулочні вироби Канцелярські товари Товари для гігієни Молочні продукти

- Оцініть свої враження від теми тижня у гривнях. Що більший номінал, то більше сподобалася тема.

Досліджуємо Антарктику

- ПІВДЕННИЙ ПОЛЮС
- ПОЛЯРНА СТАНЦІЯ
- ПОЛЯРНИКИ • ФЛЮГЕР

Цього тижня ви:

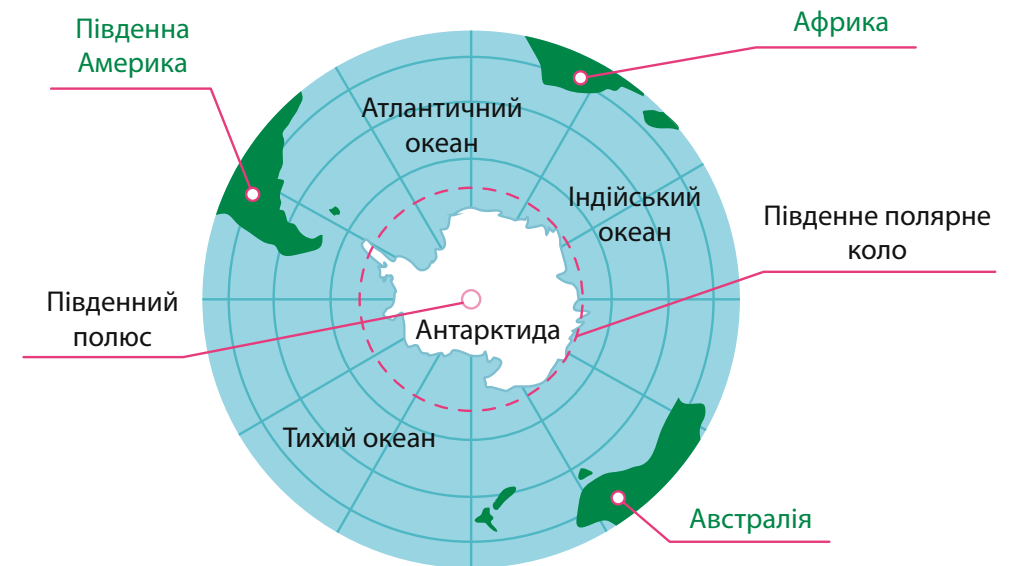
- дізнаєтеся, чим займаються люди на південному континенті;
- дослідите, де живуть пінгвіни;
- потренуєтеся розфарбовувати малюнки у графічному редакторі.

РЕКОРДИ АНТАРКТИКИ

Антарктика — це територія за південним полярним колом. Вона складається з материка Антарктиди і прилеглих ділянок океанів. У перекладі з грецької мови її назва означає «протилежна Арктиці».

Антарктида — це найвищий, найхолодніший і найвітрянніший материк планети. Він майже суцільно вкритий льодом.

Континент не належить жодній країні, тут немає постійного населення. Взимку в Антарктиці живуть лише дослідники, а влітку з'являються й туристи.

Антарктика і Антарктида

- Які океани омивають береги Антарктиди?
- Який полюс знаходиться в Антарктиді?
- Який континент розташований найближче до Антарктиди?

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРШОПРОХІДНИК В АНТАРКТИДІ

За першість підкорення Південного полюса в 1911 році змагалися дві експедиції: норвежця Руаля Амундсена і британця Роберта Скотта. У команді Скотта був Антон Омельченко — українець із Полтавщини.

Саме цей факт, а також значні наукові досягнення України сприяли тому, що Велика Британія згодом, у 1996 році, передала свою полярну станцію «Фарадей» саме нашій країні.

Українська станція отримала нову назву — «Академік Вернадський».

Антон Омельченко — член команди Роберта Скотта

Українська антарктична станція «Академік Вернадський»

Подивіться відео та обговоріть:

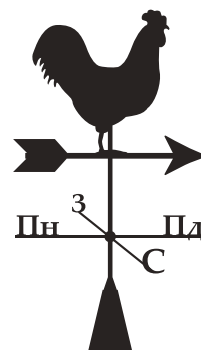
- Чим займався Антон Омельченко до експедиції?
- Яка була його роль під час експедиції?
- * З допомогою дорослих з'ясуйте, яка експедиція вперше підкорила Південний полюс.

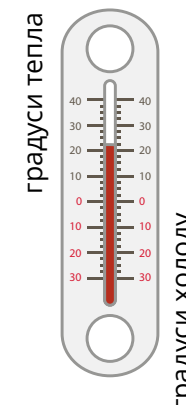
ДОСЛІДЖЕННЯ АНТАРКТИКИ

Перебуваючи в Антарктиді, вчені досліджують погоду і клімат, місцевий тваринний і рослинний світ, а також льодовики. Наприклад, за кольором льоду можна дізнатися його приблизний вік. Якщо лід насиченого синього кольору, йому більше як тисяча років. Що світліший лід, то він «молодший».

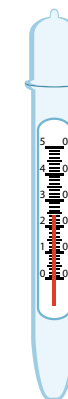
Ви також можете відчути себе науковцями і спостерігати за погодою. Для цього існують спеціальні прилади, зокрема флюгер, термометр.

Флюгер для визначення напрямку вітру

Термометр для вимірювання температури повітря

Термометр для вимірювання температури води

- Виміряйте температуру повітря надворі та у класі.
- Обчисліть різницю температур (полічіть поділки на термометрі).
- Почніть відмічати у календарі погоди температуру повітря за вікном.

ЦІННОСТІ АНТАРКТИКИ

Найвища цінність Антарктики — це її унікальна природа. Тут заборонено зривати будь-які рослини, торкатися тварин, залишати сміття.

Одного разу самки пінгвінів знесли яйця перед дверима лазні. Полярники не користувалися нею два місяці, аж поки з яєць вилупилися пінгвіненята.

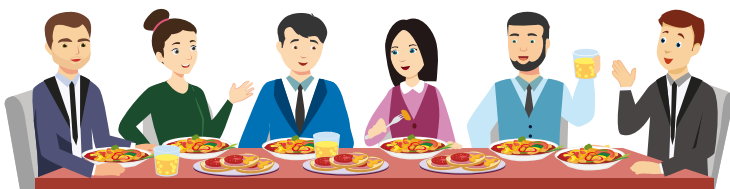
Прожити цілий рік в Антарктиді — нелегко. Особливо складно людям під час довгої полярної ночі, коли вони майже весь час перебувають у приміщенні. Тому в експедиції високо цінують вміння мирно залагоджувати конфлікти та організовувати цікавий відпочинок.

Свято середини зими

Антарктичний футбол

Суботня вечерея у краватках

- Розгляньте малюнки і назвіть традиції, які існують на станції «Академік Вернадський».
- Обговоріть традиції, які є у вашому класі.
- Здійсніть віртуальну подорож околицями станції «Академік Вернадський».

НАЙКРАЩИЙ ТАТУСЬ

Пінгвіни — символ Антарктики. Це великі птахи, які не вміють літати, але добре плавають і глибоко пірнають.

Найбільші серед усіх пінгвінів — імператорські пінгвіни. Самців імператорських пінгвінів вважають найкращими татусями серед тварин.

У найхолоднішу пору року самець імператорського пінгвіна три місяці гріє одне-єдине яйце на своїх лапах. Увесь цей час він нічого не їсть і втрачає майже половину ваги. У негоду всі самці збираються разом, щоб зберегти тепло.

Самка повертається, коли вилуплюється пташеня. Лише тоді пінгвін-тато вирушає в море, щоб попоїсти. Коли він повертається, батьки доглядають малюка по черзі.

Пара імператорських пінгвінів з дитинчам

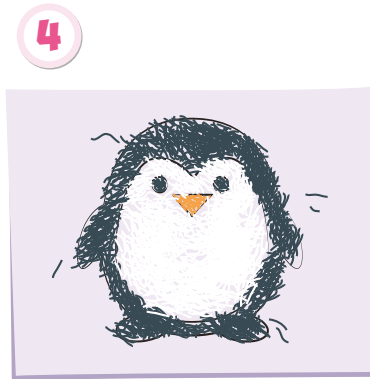
За допомогою інтернету дослідіть:

- На яких іще континентах живуть пінгвіни?
- Який вид пінгвінів найменший і де вони живуть?
- * Які ще тварини населяють Антарктику?

МАЛЮЄМО НИТКАМИ

Щоб виготовити аплікацію з пінгвіном вам знадобляться:

- чорні та білі нитки для в'язання;
- ножиці, клей;
- олівець;
- картон.

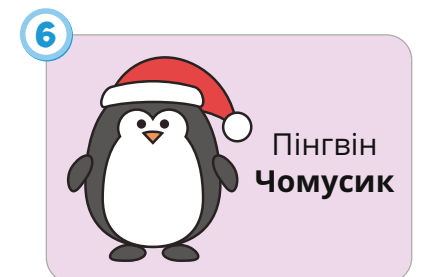
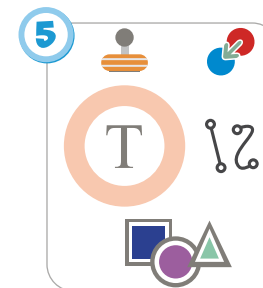
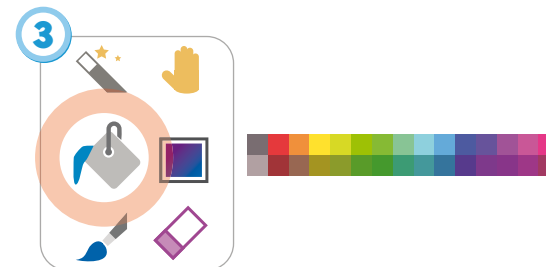
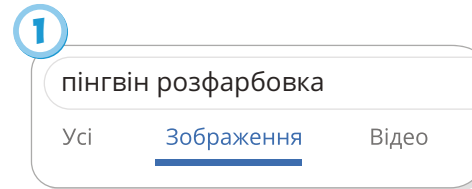

Подивіться вдома мультфільм «Веселі ніжки».

- Як імператорські пінгвіни обирають собі пару?
- Які хижаки полюють на пінгвінів?

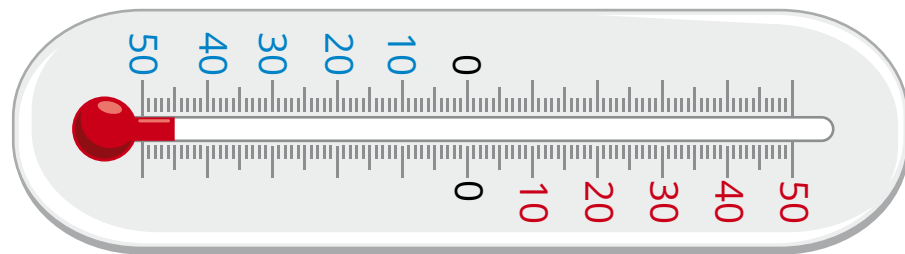
РОЗФАРБОВУЄМО ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРА

1. Введіть у рядок пошуку назву тварини і слово «розфарбовка».
2. Оберіть малюнок, завантажте його і відкрийте за допомогою програми Paint.net.
3. Оберіть інструмент «Заповнення» і колір на палітрі.
4. Натисніть на елемент картинки, який хочете розфарбувати у цей колір. Так само розфарбуйте решту картинки.
5. Придумайте тварині ім'я і за допомогою інструмента «Текст» підпишіть малюнок.
6. Збережіть малюнок на комп'ютері.

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Як називається українська полярна станція?
2. Яка країна передала її Україні?
3. Кого вважають найкращими татусями серед тварин?
4. ✱ Чому білі ведмеді не полюють на пінгвінів?
5. З яєць вилупилося 25 пінгвіненят. Тепер у зграї стало 89 пінгвінів. Скільки пінгвінів було у зграї спочатку?
6. Прочитайте висловлювання. Проаналізуйте, які з них правдиві, а які — хибні.
 - Антарктика — це територія за північним полярним колом.
 - Імператорські пінгвіни є найбільшими серед усіх пінгвінів.
 - Пінгвіни живуть лише в Антарктиді.
 - Флюгер потрібен для визначення напрямку вітру.
7. Оцініть свої враження від теми тижня у градусах тепла або холоду.

Зовсім
не сподобалося

Дуже
сподобалося

Південна Америка — континент рекордів

У цьому розділі ми дослідимо:

Яка пташка найменша.

В якій країні дуже
люблять футбол.

Чому Південну Америку
називають континентом рекордів.

Як відбувається кругообіг
води у природі.

Як доглядати
за кімнатними рослинами.

Головне про Південну Америку

- ДОЩОВІ ЛІСИ
- ЕКОЛОГІЧНІ МЕЦЕНАТИ
- КРУГООБІГ ВОДИ В ПРИРОДІ

Цього тижня ви:

- дізнаєтеся, з чого виробляють гуму;
- дослідите, як «мандрує» вода у природі;
- виготовите аплікацію найменшої пташки на планеті.

РЕКОРДИ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

Південну Америку називають континентом рекордів. Тут протікає Амазонка — найповноводніша ріка на планеті. Нещодавно її визнали найдовшою у світі, хоча раніше такою вважали ріку Ніл, що в Африці.

Уздовж узбережжя Тихого океану тягнеться найдовший у світі гірський хребет — Анди.

Найвищий водоспад на планеті — Анхель — також розташований у Південній Америці.

Південна Америка

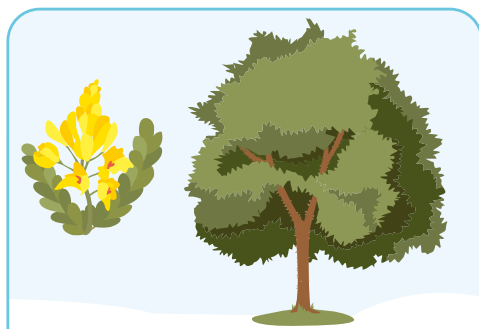
- Розгляньте малюнок і знайдіть на ньому ріку Амазонку, гори Анди і водоспад Анхель.
- Які океани омивають Південну Америку?
- З яким континентом вона межує?

ДОЩОВІ ЛІСИ

На берегах Амазонки ростуть дощові ліси. Їх називають «легенями планети», адже вони очищують повітря і насичують його водяною парою.

Ці ліси вражають різноманітністю рослинного і тваринного світу. Тут досі знаходять нові види рослин і тварин, зокрема комах.

На жаль, дощові ліси Амазонки нещадно вирубують під пасовища. Через це багато рослин опиняється на межі зникнення, а тварини втрачають свої домівки. Деякі заможні люди почали викуповувати ділянки лісів Амазонії і перетворювати їх на заповідники. Таких людей називають екологічними меценатами.

Пау-бразіл — дерево, з якого виготовляють смички для музичних інструментів.

Гевея бразильська, з якої добувають каучук. З каучуку виготовляють гуму.

- Пригадайте, кого називають добродіями?
- Чи можна, на вашу думку, назвати добродіями екологічних меценатів?
- Подивіться відео і розкажіть, як винайшли гумку.

УМОВИ ВИРОЩУВАННЯ РОСЛИН

Необов'язково їхати до Південної Америки, щоб помилуватися квітами з амазонських лісів. Адже Південна Америка є батьківщиною багатьох кімнатних рослин, зокрема: орхідеї, фуксії, агави тощо.

Кімнатні рослини почуваються добре, коли для них створено певні умови. Розгляньте малюнок і назвіть ці умови.

Умови вирощування рослин

Дослід із кімнатними рослинами

Проведіть дослід.

- Добре полийте 3–4 кімнатні рослини.
- Зав'яжіть навколо них пластиковий пакет, як це зображено на малюнку. Поставте на підвіконня.
- Спробуйте передбачити, що може статися, і запишіть це.
- Спостерігайте за рослинами протягом дня. Щогодини записуйте результати спостережень.
- Порівняйте результати спостережень зі своїми передбаченнями. Запишіть висновки.

КРУГООБІГ ВОДИ У ПРИРОДІ

Під час експерименту ви дослідили, як рослини виділяють водяну пару в повітря. А щоб зрозуміти, як «мандрує» вода, виготовте модель кругообігу води у природі.

Вам знадобляться:

- паперова біла тарілка;
- канцелярська кнопка;
- прозорий пластик (наприклад, плівка з папки);
- фломастери і синій маркер для компакт-дисків;
- ножиці.

- Подивіться відео про кругообіг води у природі.
- Додайте свої саморобки до портфолію.

ТВАРИНИ ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

У Південній Америці можна побачити дуже цікавих і незвичайних тварин.

Лінивець — чемпіон з повільності. Він спить по десять годин на добу, злазить із дерева раз на тиждень.

Мурахоїд має довгий і тонкий язик, який зручно запускати в мурашник і ловити ним мурах.

Броненосець — це ссавець, тіло якого вкрите панцирем. Є броненосці завбільшки з дорослого кабана.

Тукан — пташка з величезним яскравим дзьобом.

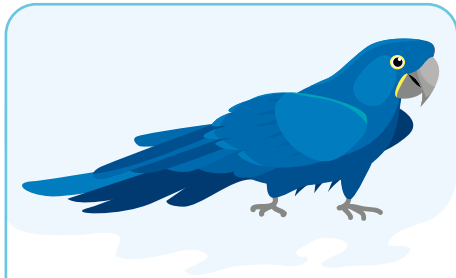
Поруч із цими милими тваринами живуть дуже небезпечні. Це найотруйніший у світі бразильський мандрівний павук і отруйна жаба листолаз.

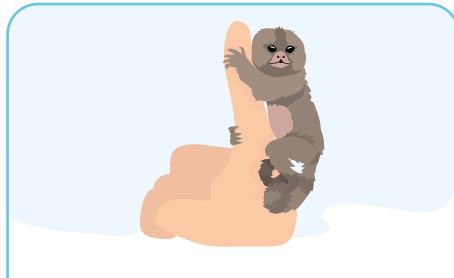
Поміркуйте, чому лінивця, мурахоїда і броненосця так назвали.

ТВАРИНИ-РЕКОРДСМЕНИ

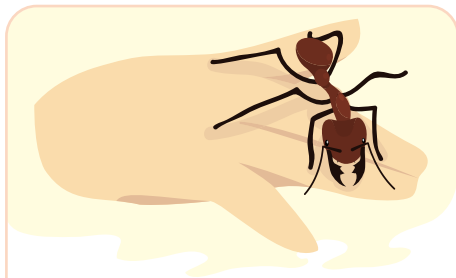
Серед тварин Південної Америки є найбільші і найменші представники свого виду.

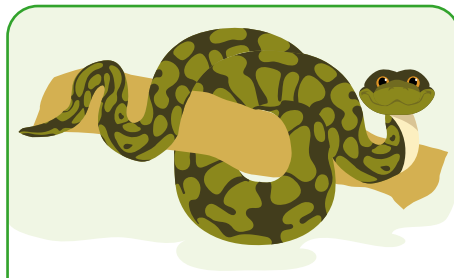
Гіацинтовий ара — найбільший у світі папуга. Перебуває на межі зникнення.

Ігрунка — найменша серед мавп. Вона сягає всього 11–15 сантиметрів заввишки.

Дінопонера гігантська — найбільша мураха у світі. Живе лише у Південній Америці.

Анаконда — найдовша у світі змія з родини удавів. Вона виростає до 9 метрів завдовжки.

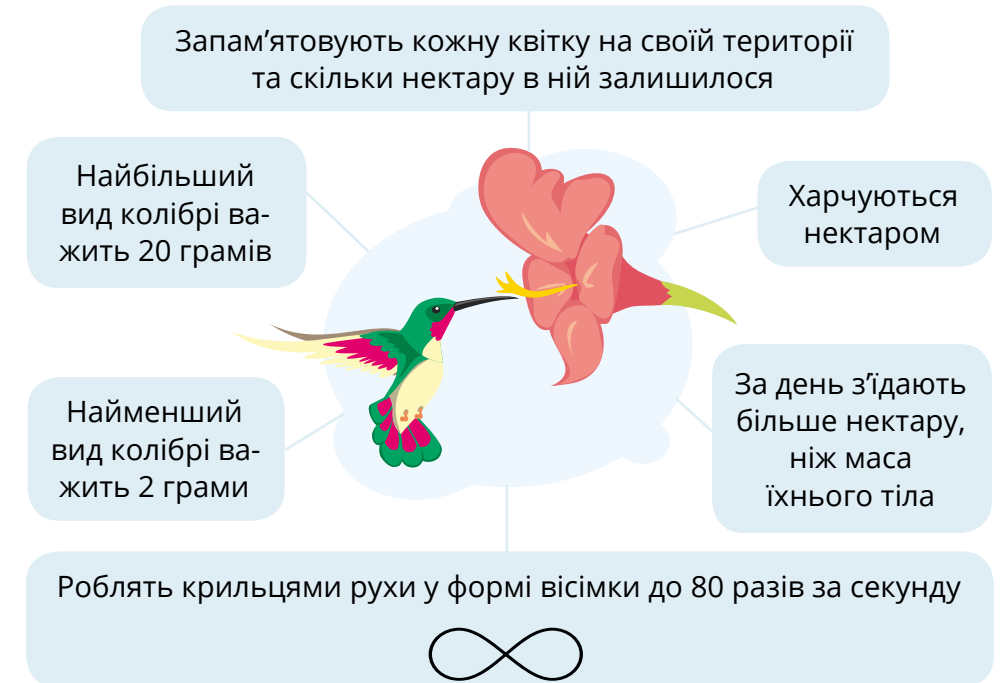

Подивіться вдома мультфільми «Ріо» і «Ріо 2».

- Запишіть, яких тварин ви побачили.
- Від якої біди врятували ліс тварини?

ДОСЛІДЖУЄМО КОЛІБРИ

Найменшою пташкою на нашій планеті є колібрі. Ці крихітки — справжні повітряні акробати. Вони можуть літати не лише вперед, а й убік, назад, догори дригом і навіть зависати у повітрі.

Розгляньте малюнок (схему) і дайте відповіді на запитання:

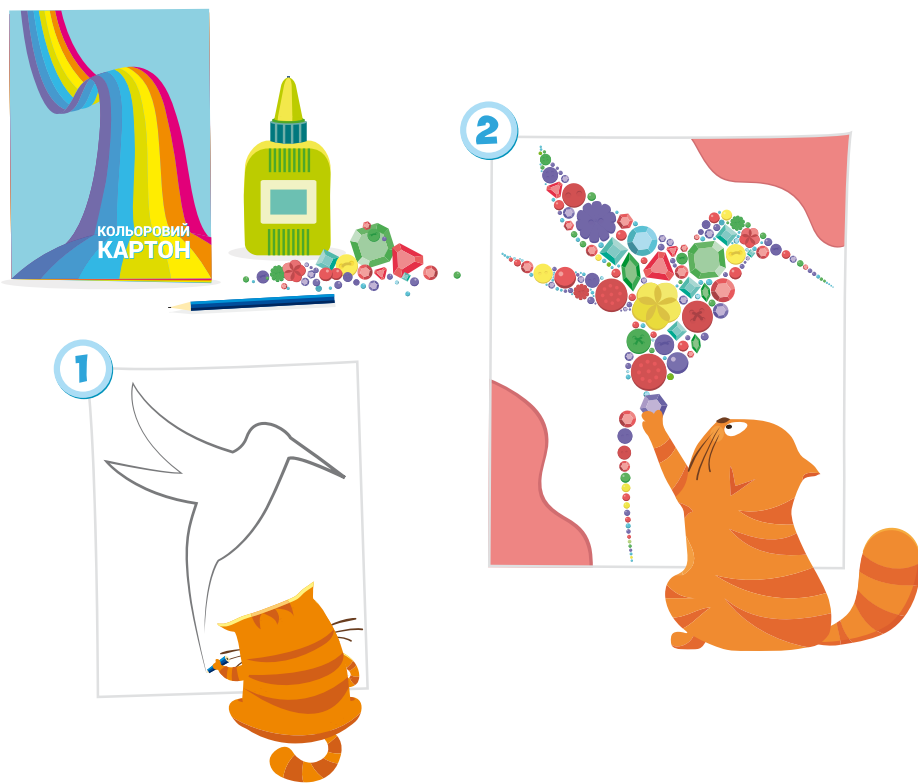
- Чим харчуються колібрі?
- Скільки нектару з'їдають колібрі за день?
- Яка пам'ять у колібрі? Доведіть свою думку.
- На скільки грамів найменший вид колібрі легший за найбільший?

Встаньте і потренуйтеся махати руками, як колібрі крилами.

ВИГОТОВЛЯЄМО АПЛІКАЦІЮ

Колібрі — маленька яскрава пташечка. Щоб виготовити аплікацію у формі колібрі вам знадобляться:

- картон, олівець, клей;
- різноманітні гудзики, бісер, намистинки для декору.

Підпишіть свої аплікації (прізвище, ім'я, дата) і додайте до портфолію.

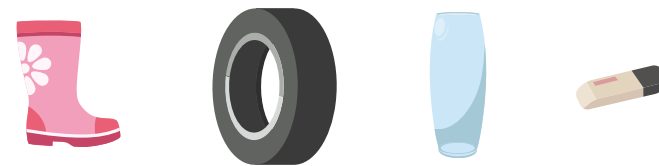
Подивіться відео про колібрі.

- Опишіть зовнішній вигляд пташки (яке в неї пір'я, дзьоб...).
- Чому майже непомітно, як колібрі махає крилами?

МОЗАЇКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Чому Південну Америку називають континентом рекордів?
2. Яка пташка і яка мавпочка є найменшими на планеті?
3. Чому колібрі називають повітряними акробатами?
4. Розгляньте малюнки і назвіть предмети, які виготовляють з гуми.

5. Розв'яжіть математичний ребус.

	+		=	30		=	<input type="text"/>
	+		=	35		=	<input type="text"/>
	-		=	15		=	<input type="text"/>

6. Оцініть, чи цікаво вам було вивчати цю тему.

	Не цікаво
	Трохи цікаво
	Цікаво
	Дуже цікаво

Досліджуємо Бразилію

- САМБА • БАЖАННЯ • МОЖЛИВОСТІ
- ОBOB'ЯЗКИ • ЗАОЩАДЖЕННЯ
- КИШЕНЬКОВІ ГРОШІ

Цього тижня ви:

- ознайомитесь із символами Бразилії;
- дослідите тварин із родини котячих, які живуть у Бразилії;
- дізнаєтесь, як здійснити бажання і чому треба записувати свої витрати.

СИМВОЛИ БРАЗИЛІЇ

Бразилія є найбільшою країною Південної Америки. Її столиця — Бразилія — була збудована всього за три роки і шість місяців. Та найвідомішим містом Бразилії є Ріо-де-Жанейро (коротка назва — Ріо).

Саме в Ріо за 40 днів перед Великоднем відбувається найвизначніша подія року — Бразильський карнавал. У ньому беруть участь школи традиційного танцю — самби.

Бразильський карнавал

Пляж Копакабана

Статуя Христа-Спасителя в Ріо (заввишки майже 40 метрів)

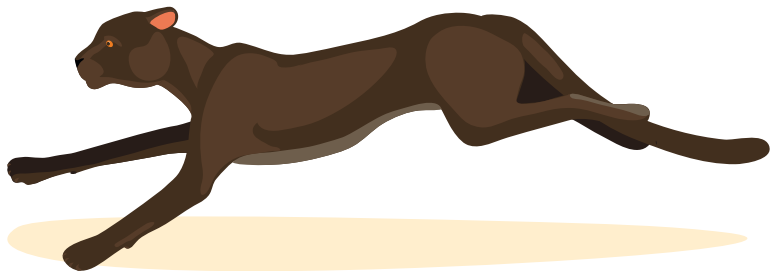

- Розгляньте малюнки і назвіть символи Бразилії.
- Подивіться відео про дітей, які танцюють самбу. Потанцюйте разом із ними.

КОТИ БРАЗИЛІЇ

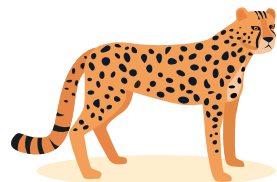
У Бразилії можна побачити багатьох представників родини котячих. Найбільший з-поміж них — ягуар. Трохи менша за розмірами — пума. За лютий характер її називають гірським левом.

Пума — 76 кг

Ягуар — 90 кг

Оцелот — 12 кг

Маргай — 8 кг

Розгляньте малюнки і полічіть:

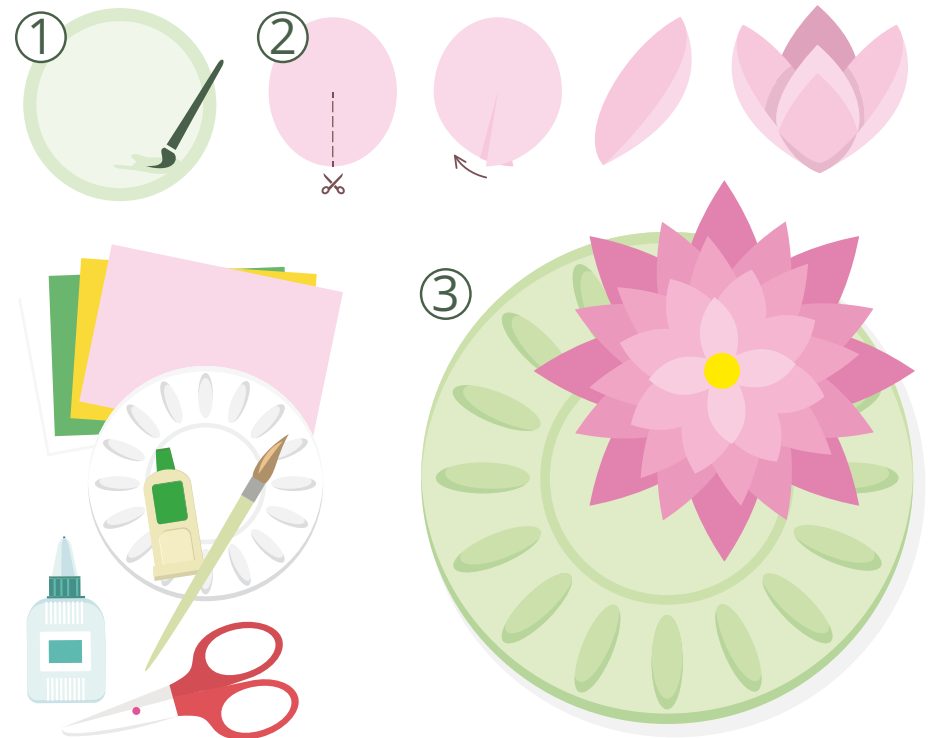
- На скільки кілограмів маса ягуара більша за масу пуми?
- На скільки кілограмів маса маргая менша за масу ягуара?
- Яка тварина важча за маргая і легша за пуму?

ВИГОТОВЛЯЄМО ЛАТАТТЯ

Вікторія амазонська — це найбільше у світі латаття. Її листки витримують масу понад 30 кілограмів. Тобто ви змогли б поплавати на них, як на плотах!

Щоб виготовити латаття вам знадобляться:

- паперова тарілка;
- зелена фарба, пензлик;
- ножиці, клей;
- білий і кольоровий папір.

Додайте свої саморобки до портфолію.

ШЛЯХ ДО МРІЇ

Футбол — це дуже популярний у Бразилії вид спорту. А для талановитих футболістів — це ще й шанс досягнути успіху в житті.

Один хлопчик завжди мріяв стати футболістом. Але його родина була такою бідною, що до 12 років він грав у м'яча босоніж. Одного разу його талант помітив друг сім'ї. Він допоміг хлопцю створити команду, щоб можна було тренуватися і брати участь у змаганнях.

Хлопець наполегливо працював і став професійним футболістом. Він забив понад 1200 голів, тричі вигравав чемпіонат світу з футболу. Увесь світ знає його як Пелé.

Едсон Арантіс ду Насіменту (Пелé)

- Яких українських футболістів і футболісток ви знаєте?
- Які футбольні клуби можете назвати?
- В які ігри з м'ячем ви любите грати?

ХОЧУ, МОЖУ, ТРЕБА

Ваше життя тільки починається. Звісно, ви хочете, щоб воно було щасливим, щоб здійснилися ваші мрії. Можливо, хтось із вас також мріє стати відомим футболістом. Але одного лише бажання для цього замало. Свої бажання ми маємо зв'язати зі своїми можливостями та обов'язками.

ХОЧУ — це бажання	Я ХОЧУ
МОЖУ — це можливості	Я МОЖУ
ТРЕБА — це обов'язок	Я МУШУ

Уявіть, що до вашого класу завітала фея і запропонувала здійснити будь-які ваші бажання.

Назвіть свої бажання і запишіть їх на дошці. Поміркуйте:

- Які ваші бажання легко виконати, а які — складно?
- Які з ваших бажань є потрібними, корисними?
- Чи можемо ми завжди робити тільки те, що хочеться? Чому?

ЗДІЙСНЮЄМО БАЖАННЯ

Для здійснення деяких ваших бажань потрібні гроші. Певну суму ви можете заощадити з кишенькових грошей, які дають вам рідні, і придбати те, про що давно мріяли.

Яна дуже давно хоче мати хом'ячка. Тому вона вирішила записувати свої витрати, щоб зрозуміти, як можна заощадити потрібну суму.

день тижня	покупка	ціна
понеділок	жувальна гумка альбом	10 грн 10 грн
вівторок	брелок булочка	10 грн 12 грн
серeda	солодка вода ручка	13 грн 5 грн
четвер	жувальна гумка зошит	10 грн 5 грн
п'ятниця	гумка цукерки	5 грн 20 грн

Витрати Яни

Розгляньте таблицю і скажіть:

- Скільки гривень витратила Яна?
- Від чого вона вирішила відмовитися?
- Скільки гривень заощадить Яна, якщо скоротить свої витрати?

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Як називається традиційний бразильський танець?
2. Розгляньте малюнки і скажіть, яким м'ячем грають у футбол. Для яких ігор використовують інші м'ячі?

3. Прочитайте список бажань і обговоріть, як можна їх здійснити без грошей.

- Завести собаку.
- Прочитати цікаву книжку.
- Зробити подарунок рідним.
- Потоваришувати з однокласником.

- 4.* Розпочніть власний проект.

- Подумайте, що ви хотіли б купити і скільки це коштує. Це буде ваша фінансова мета.
- Протягом наступного тижня записуйте в таблицю, що ви купили і скільки це коштує.
- Перегляньте список витрат і поміркуйте, від яких покупок можна було б відмовитись. Уникайте цих покупок у майбутньому, і на заощаджені гроші ви зможете придбати омріяну річ.

5. Оцініть свою активність протягом тижня. Оберіть своє місце на п'єдесталі.

- 1 — були суперактивними
- 2 — активними
- 3 — не дуже активними

Уздовж Анд

- ПАМПАСИ • ГАУЧО
- ПОНЧО • ЛАСО • ШПОРИ
- В'ЮЧНІ ТВАРИНИ

Цього тижня ви:

- дізнаєтеся про життя аргентинських пастухів;
- дослідите тварин, які є родичами верблюдів;
- виготовите паугу.

АРГЕНТИНСЬКІ ПАМПАСИ

В Аргентині є рівнини, які називають пампасами. Трава пампасів ідеально підходить для розведення корів. Їх випасають аргентинські пастухи — гаучо.

Гаучо носять пончо — універсальну накидку, яка слугує їм верхнім одягом, покривалом на сідло і ковдрою вночі. Широкі штани вони заправляють у чоботи зі шпорами, а пасок прикрашає срібна пряжка. На шиї вони носять хустинки, а на голові — капелюх.

Гаучо — вправні вершники. До сідла вони прив'язують ласо, яким ловлять корів і диких коней.

Гаучо

- Як називають пастухів в Аргентині?
- Чим слугують їм пончо? Ласо? Шпори?

НАЙКРАСИВІША РІКА ПЛАНЕТИ

На півночі Анд розташована країна Колумбія. Тут протікає незвичайна ріка — Каньйо-Кристалес. З іспанської мови назва перекладається як «кришталева річка». Місцеві жителі називають її «рідкою веселкою».

У водах Каньйо-Кристалес ростуть водорості червоного, жовтого, зеленого, чорного і блакитного кольорів. Саме тому вода в ріці здається різнокольоровою.

Каньйо-Кристалес

- Подивіться відео про Каньйо-Кристалес.
- Які водойми є у вашому населеному пункті?
- Що означає їхня назва?
- Яка в них вода (якого вона кольору, чиста чи забруднена)?

ПЕРУ

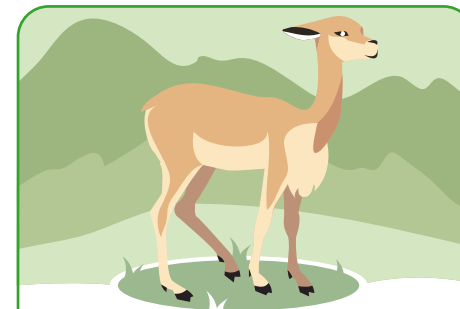
Візитівкою Перу можна вважати тварин, які є родичами верблюдів. Це — лами, альпаки, вікуньї і гуанако. Вовна цих тварин дуже цінна, тому деяких із них одомашнили. Лами, як і верблюди, належать до в'ючних тварин. Їх використовують для перевезення вантажів.

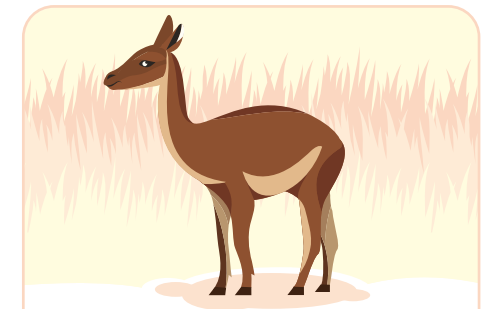
Лама — це свійська в'ючна тварина. Зображена на гербі Перу.

Альпака — свійська тварина, менша за ламу. Розводять заради вовни.

Вікунья — дика тварина. Її ловлять, щоб зістригти вовну, а потім відпускають.

Гуанако — дикий предок лами та альпаки. Побачити її важко, адже вона прудка.

- Які з цих тварин дикі, а які — свійські?
- * Яких іще тварин розводять задля вовни?
- * Які ще тварини належать до в'ючних?

ВИГОТОВЛЯЄМО ПАПУГУ

Із вовни тварин виготовляють тканини, з яких потім шують теплий одяг. Ви можете виготовити з клаптиків тканини аплікацію папуги. Для цього вам знадобляться:

- клаптики тканин різних кольорів;
- ножиці, клей;
- олівець;
- картон.

Додайте аплікації до своїх портфоліо.

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Як називають аргентинських пастухів?
2. Оберіть слово, яке означає предмет одягу аргентинських пастухів:

панчо

пунчо

пончо

гаучо

3. Яку тварину зображено на гербі Перу? За що цінують тварин із родини верблюдових?
4. Згадайте, хто такі екологічні меценати.
5. Розгляньте емблеми, які закликають захищати природу.
 - Об'єднайтеся в групи і створіть свої емблеми.
 - Презентуйте свої роботи.

6. Оцініть свої враження від теми тижня за допомогою смужки кольорового паперу відповідно до кольорів водоростей Каньйо-Кристалес.

Зовсім не сподобалося

Не сподобалося

Непогано

Добре

Чудово

Відкриваємо Північну Америку

У цьому розділі ми дослідимо:

Як відкрили
Америку.

Що привезли
з Америки.

Чим цікава
Мексика.

Де зимують
метелики-монархи.

Як працює
аеростат.

Як вирощувати
рослини з насіння.

Що таке діаспора.

Головне про Північну Америку

- ЕКСПЕДИЦІЯ • ДОЗОРЕЦЬ
- АБОРИГЕНИ • ІНДІАНЦІ
- РЕЗЕРВАЦІЯ • ВІГВАМ
- КАНОО • ТОТЕМ

Цього тижня ви:

- ознайомитеся з рекордами Північної Америки;
- дізнаєтеся, хто відкрив Америку, які рослини потрапили до нас із Північної Америки;
- виготовите головний убір індіанців;
- вчитиметесь створювати алгоритми.

РЕКОРДИ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ

Поблизу берегів Північної Америки розташований найбільший у світі острів — Гренландія. Хоча назва острова перекладається як «зелена земля», він майже весь укритий льодом.

У Північній Америці є найбільша у світі група озер — Великі озера. Серед них найбільше на Землі прісноводне озеро Верхнє та відомий Ніагарський водоспад.

Розгляньте малюнок і обговоріть:

- Які океани омивають Америку?
- З яким континентом межує Північна Америка?
- Які три країни займають майже всю територію Північної Америки?

ХТО ВІДКРИВ АМЕРИКУ

Понад 500 років тому мореплавець Христофор Колумб вирушив у морську експедицію, щоб знайти короткий шлях до Індії. Експедиція тривала вже 33 дні, і моряки майже зневірилися, коли дозорець вигукнув: «Земля!»

Відкриті острови Христофор Колумб назвав Вест-Індією. Він був упевнений, що вони розташовані поблизу Індії. Тому місцевих жителів (аборигенів) назвали індіанцями. Насправді Колумб помилився.

Коли до берегів Вест-Індії вирушив Америго Веспуччі, він з'ясував, що острови належать не Індії, а іншому невідомому європейцям континенту. Так помилка Христофора Колумба сприяла відкриттю. Але назвали цей континент все-таки на честь Америго Веспуччі Америкою.

- З якою метою Колумб вирушив у плавання?
- Хто такі дозорець, аборигени?
- Як Колумб назвав відкриті ним острови? Чому?
- * Дослідіть за допомогою інтернету, коли ще завдяки помилці було зроблено відкриття.

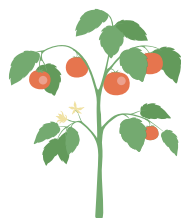
ЩО ПРИВЕЗЛИ З АМЕРИКИ

Христофор Колумб привіз із Америки багато нових рослин. Європейці не завжди знали, як їх використовувати. Наприклад, картоплю спочатку вважали отруйною рослиною, тому що вживали її ягоди, а не коренеплоди. А з тютюном було інакше. Спершу його вважали лікарською рослиною, а потім зрозуміли, що він спричиняє залежність і шкодить здоров'ю.

У свою чергу європейці познайомили американських аборигенів з алкоголем. Індіанці швидко звикли до нього і часто були готові віддати за пляшку «вогняної води» будь-які продукти і цінні речі.

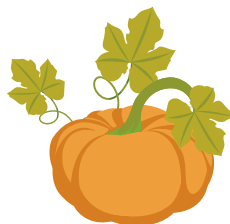
Кукурудза

Помідор

Картопля

Гарбуз

- Розгляньте малюнки і назвіть рослини, які «при-мандрували» до нас з Америки.
- Які частини цих рослин вживають у їжу (плоди, насіння, коренеплоди)?

Алкоголь і тютюн шкодять здоров'ю.

ІНДІАНСЬКА КУЛЬТУРА

Корінним населенням Америки є індіанці. Дуже давно вони прийшли на американський континент з Євразії. Це сталося в ті часи, коли на місці вузької Берингової протоки (знайдіть її на глобусі) була суша.

Слідом за Христофором Колумбом до Америки прибули переселенці з Європи і почали захоплювати землі індіанців.

У наш час індіанські племена проживають переважно у резерваціях (окремих територіях), де вони намагаються зберегти свою культуру і традиції. Розгляньте малюнки і назвіть елементи індіанської культури.

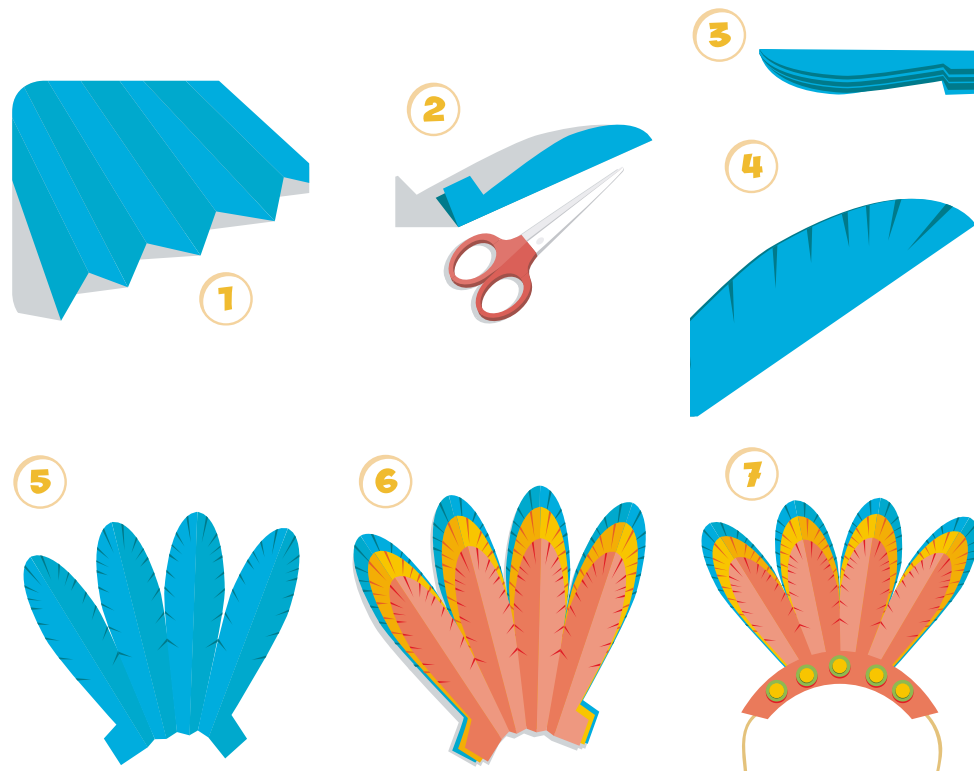
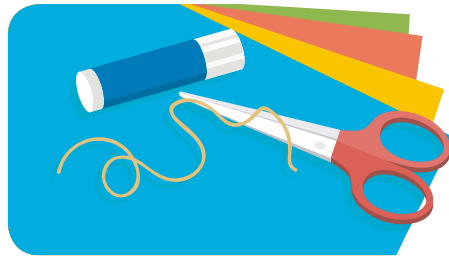
Індіанці мають цікаві імена, які пов'язані з природою і характером людини. Наприклад, Вірна Рука, Яскрава Зірка, Хоробрий Вовк. Придумайте собі індіанські імена.

ВИГОТОВЛЯЄМО ГОЛОВНИЙ УБІР ІНДІАНЦІВ

Традиційний головний убір індіанців виготовляють зі щетини, пір'я або шерсті тварин. Але ви можете зробити його з паперу.

Вам знадобляться:

- кольоровий папір;
- ножиці;
- клей;
- мотузка або резинка.

Зробіть спільне фото і селфі в головних уборах, роздрукуйте, додайте до портфолію.

КОМАНДИ ТА АЛГОРИТМИ

Команда — це речення, яке спонукає до дії (спонукальне речення). Розгляньте малюнки і визначте, яке речення є розповідним, питальним, спонукальним.

«У мене є котик Мурчик.
Він любить спати.»

«Мурчику, ти куди?»

«Мурчику, віддай рибу!»

Алгоритм виготовлення головного убору індіанців

1. Підготуй необхідні матеріали.
2. Склади «гармошкою» аркуш кольорового паперу.
3. Виріж задану форму.
4. Розріж краї.
5. Розгорни аркуш.
6. Повтори дії за пунктами 2–5 з двома аркушами паперу інших кольорів.
7. Склеї вирізані форми.
8. Виріж смужку паперу і приклей у нижній частині.
9. Прикріпи до смужки мотузку або резинку.

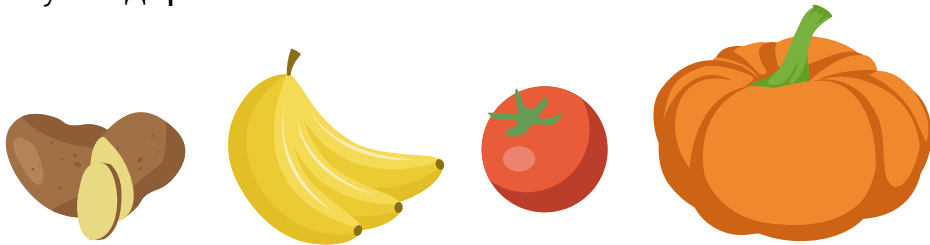
- * Запишіть алгоритм виготовлення будь-якої саморобки. Використайте спонукальні речення.

Алгоритм — це послідовність команд.

МОЗАЙКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Хто відкрив Америку?
2. На чю честь назвали Америку?
3. Звідки походить назва «індіанці»?
4. Що таке вігвам, каное?
5. Згадайте рослини, які «примандрували» до нас з Америки. Назвіть, що зображено на малюнках. Який малюнок тут недоречний?

6. Чому європейці спочатку вважали картоплю отруйною?
7. Роман склав алгоритм переходу дороги, але припустився помилки. Знайдіть цю помилку і назвіть правильний порядок команд:
 - 1) зупинись біля переходу;
 - 2) дочекайся зеленого сигналу світлофора;
 - 3) перейди дорогу;
 - 4) перевір, чи всі автомобілі зупинилися.
8. Оцініть свої враження від теми тижня за допомогою багаття.

Не сподобалося

Сподобалося

Дуже сподобалося

Екзотична Мексика

- ЕМОТИКОНИ • ЕМОДЖИ
- МАРАКАСИ • СОМБРЕРО

Hola! Mi nombre es Murchik.

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- дослідите, чим цікаві кактуси і метелики-монархи;
- дізнаєтесь, які звичні для нас продукти родом із Мексики;
- виготовите маракаси і сомбреро.

ФАКТИ ПРО МЕКСИКУ

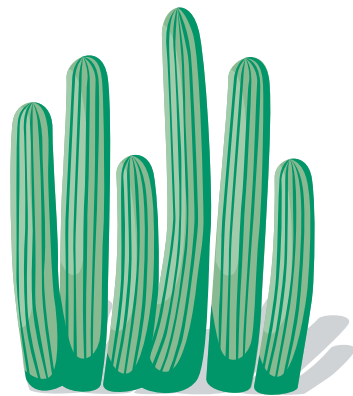
Столиця Мексики — Мехіко. Тут живе понад 20 мільйонів людей, що дорівнює майже половині населення України.

У Мексиці проживають корінні народи (індіанці) та європейські переселенці, переважно іспанського походження. Тому офіційна мова в країні — іспанська.

Рослинний світ Мексики дуже різноманітний. Та саме кактус вважають її візитівкою. Його зображення є на прапорі країни. Плоди кактуса-опунції люди вживають як їжу, а його соковитими стеблами годують тварин. Кактуси-сагуаро часто насаджують замість огорожі. Вони виростають до 15 метрів заввишки.

Кактус-опунція

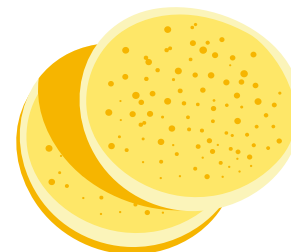
Кактус-сагуаро

- Чи бачили ви, як цвітуть кактуси?
- Якщо у вас вдома є кактус, розкажіть, як ви за ним доглядаєте.
- * За допомогою інтернету дослідіть, які ще є кактуси і чим вони цікаві.

ЯКА ЇЖА РОДОМ ІЗ МЕКСИКИ

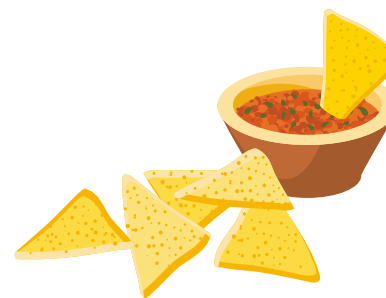
Мексиканська кухня відома в усьому світі. В ній є звичні для нас овочі та фрукти й екзотичні страви. Багато рослин, які ми нині вживаємо в їжу, були завезені до Європи з Північної Америки, зокрема з Мексики. Тут здавна почали одомашнювати квасолю, кабачки, томати, соняшник, кукурудзу, стручковий перець.

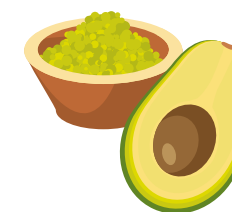
Тортилья — коржі з кукурудзяного борошна

Бурито — тортилья з начинкою

Сальса — соус, начос — чипси з тортільї

Гуакамоле — соус з авокадо

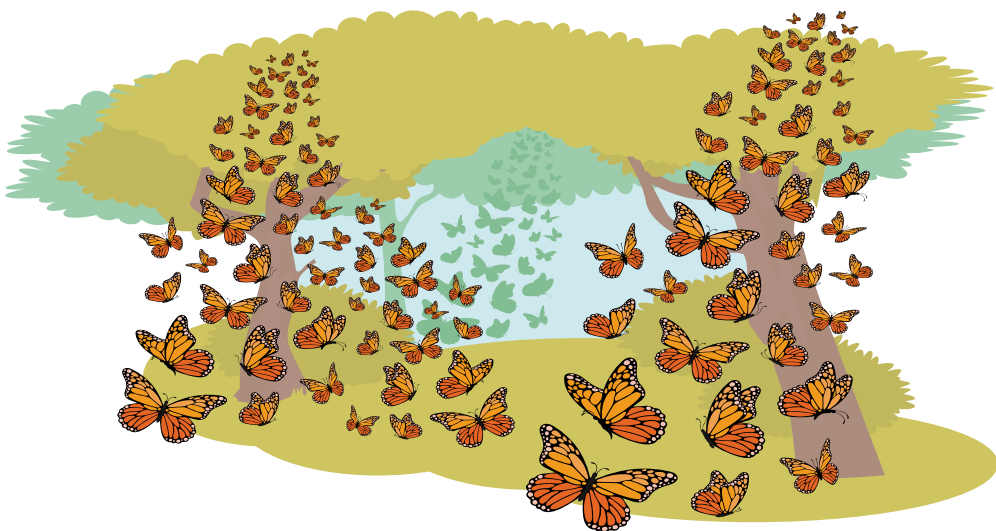

- Розгляньте малюнки і назвіть страви мексиканської кухні.
- Розкажіть, які з них ви куштували чи хотіли б спробувати.
- Які українські страви схожі на мексиканські?

ПОДОРОЖ МЕТЕЛИКІВ-МОНАРХІВ

Щороку в Мексиці можна спостерігати одну з найдивовижніших подій у світі природи — міграцію метеликів-монархів. Це єдиний вид метеликів, який мігрує на великі відстані. На зимівлю вони летять з Канади аж до Мексики. На батьківщину повертаються вже не ті метелики, які покинули її, а їхні нащадки.

Щоб зберегти популяцію цих метеликів, Мексика, США і Канада створили заповідники на шляху їх міграції. У них обмежили вирубування дерев і заборонили використовувати пестициди — отруту для комах.

Мільйони метеликів-монархів на зимівлі

Подивіться відео про метеликів-монархів.

Опишіть:

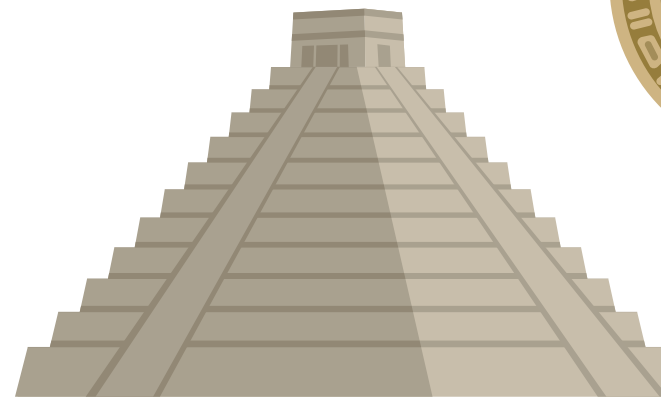
- які вони на вигляд;
- як поведуться під час зимівлі.

ДАВНЯ МЕКСИКА

Мексика є колыскою давньої цивілізації майя. Будівничі майя зводили величні піраміди. Астрономи спостерігали за зірками і склали дуже точний календар. Лікарі майя зашивали рани за допомогою людського волосся і навіть пломбували зуби.

Майя мали одну з найбільш складних і незвичайних систем письма. Над її розшифруванням працювали науковці з усього світу, та зробити це вдалося українцю Юрію Кнорозову.

Піраміди майя

Календар майя

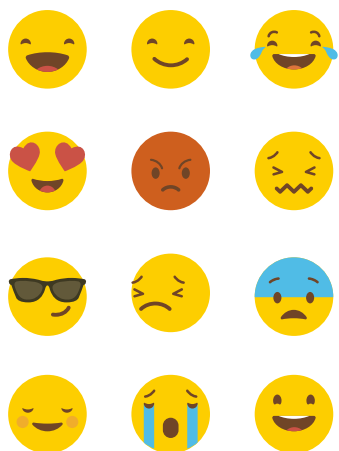
- Подивіться відео про українського науковця Юрія Кнорозова.
- Поміркуйте, за що цього науковця дуже шанують у Мексиці.

ІНФОРМАЦІЯ, ЗАКОДОВАНА В МАЛЮНКАХ

Ієрогліфи — це письмо малюнками, що означають слова або цілі речення. Ієрогліфами писали давні єгиптяни, народи майя. Вони збереглися і в сучасній китайській та японській мовах.

А чи знаєте ви, що також користуєтесь ієрогліфами? Наприклад, коли ставите смайлик у повідомленні. Щоправда, називають їх інакше — емотикони або емоджі. Емотикони — графічні зображення обличчя для передання емоцій. А емоджі — це символи, якими позначають все: тварин, страви, дорожні знаки.

Емотикони

Емоджі

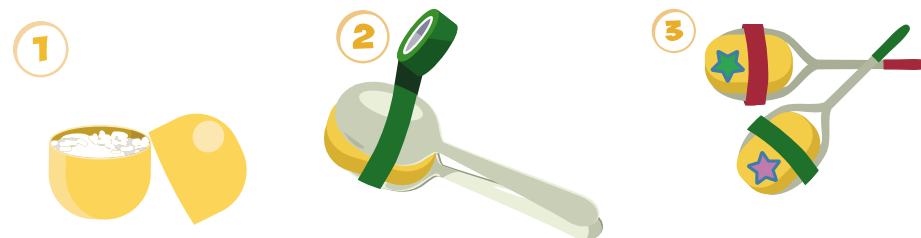

- Розгляньте малюнки емотиконів. Визначте, які емоції вони відображають. Які символи вам легко зрозуміти, а які — складно?
- Об'єднайтесь у пари. Обміняйтесь електронними листами, використовуючи емотикони та емоджі.

ВИГОТОВЛЯЄМО МАРАКАСИ І СОМБРЕРО

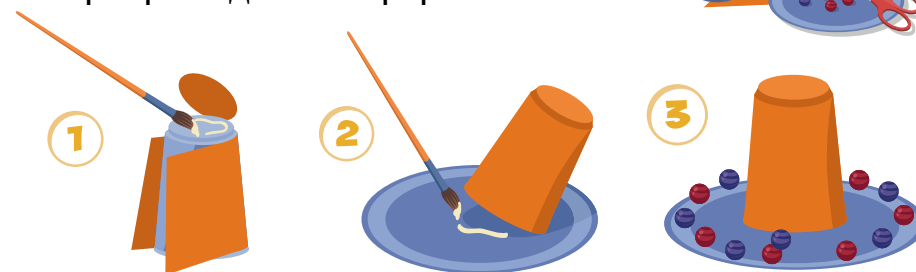
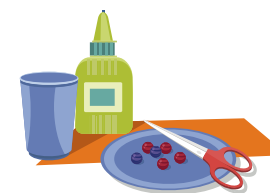
Маракаси — традиційні музичні інструменти мексиканців. А сомбреро — їхній традиційний чоловічий головний убір. Щоб виготовити маракаси вам знадобляться:

- два контейнери кулястої форми;
- чотири пластикові ложки;
- вузький скотч;
- прикраси (блискітки, наліпки);
- різні крупи для наповнення.

Щоб виготовити сомбреро вам знадобляться:

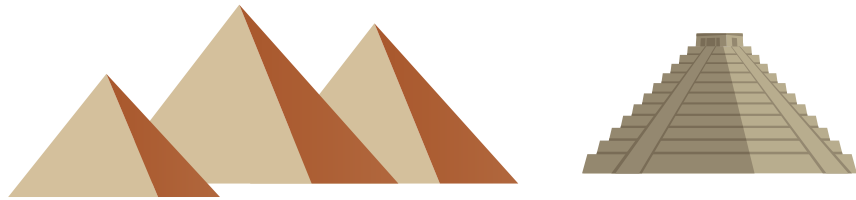
- пластанка чи паперянка великого об'єму;
- одноразова тарілка;
- папір, ножиці, клей;
- прикраси для сомбреро.

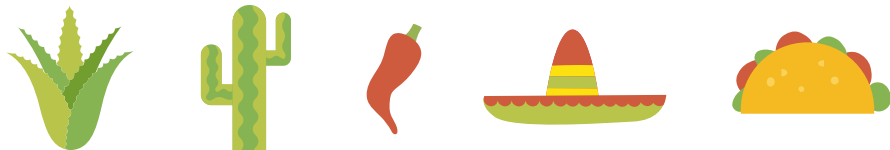
Сфотографуйте свої саморобки, роздрукуйте і додайте до портфолію.

МОЗАЙКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Які рослини завезли до Європи з Мексики?
2. Прочитайте висловлювання. Проаналізуйте, які з них правдиві, а які — хибні.
 - Метелик утворюється з лялечки.
 - Метелик утворюється з гусені.
 - Гусінь з'являється з яйця.
3. За допомогою програми «Перекладач» перекладіть українською фрази з іспанської мови на стор. 65.
4. Розгляньте малюнки пірамід. На якому малюнку зображено піраміди майя, а на якому — єгипетські? Чим вони подібні? Чим відмінні?

5. Придумайте емоджі, які символізують Мексику. Намалюйте їх і зробіть із цих малюнків колаж.

6. Намалюйте емотикон, яким ви можете передати свої почуття до Мексики. Продемонструйте їх у класі, розкажіть, що ви відчуваєте.

США — країна винахідників

- ВІНАХОДИ • ПАТЕНТ
- ЩЕПЛЕННЯ • ВАКЦИНАЦІЯ

Цього тижня ви:

- досліджуватимете пам'ятки США — Сполучених Штатів Америки;
- познайомитеся з винаходами і винахідниками США та України;
- дізнаєтеся, чому потрібно робити щеплення;
- вчитиметесь вирощувати рослини з насіння.

ФАКТИ ПРО США

У Північній Америці розташована держава Сполучені Штати Америки (США). У ній створено сприятливі умови для реалізації нових ідей та винаходів. Тому країна має найпотужнішу у світі економіку і лідирує у комп'ютерних технологіях, космічній галузі, кіноіндустрії, медицині.

Тут є один із найбільших каньйонів планети — Великий каньйон, парк розваг «Діснейленд», статуя Свободи, а в Національному парку «Секвоя» ростуть найвищі на Землі дерева.

Статуя Свободи

Діснейленд

Великий каньйон

Національний парк «Секвоя»

Наведіть свій смартфон на QR-код і подивіться відео про природні та культурні пам'ятки США.

ВИНАХОДИ В МЕДИЦИНІ

До винайдення вакцин дуже багато людей в усьому світі помирали від страшних епідемій. Наприклад, поліомієліт, який часто протікав як звичайна застуда, призводив до дитячого паралічу. Сотні тисяч американських дітей були уражені поліомієлітом. Серед них і майбутній президент США Франклін Рузвельт.

Коли у США створили вакцину проти поліомієліту, на честь цієї події усі підприємства увімкнули сирени. Завдяки вакцинації вдалося захистити від поліомієліту та інших небезпечних захворювань мільйони людей в усьому світі.

* Знайдіть в інтернеті інформацію, як винайшли вакцину проти віспи.

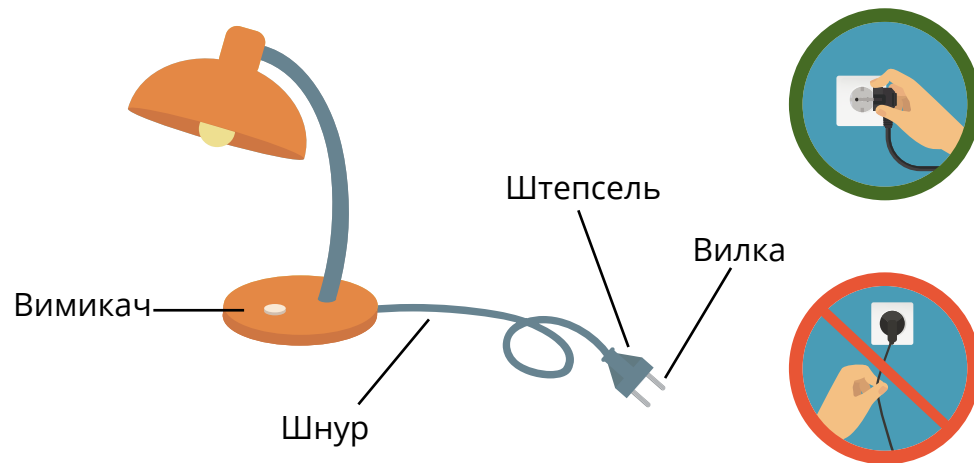
Щеплення — це введення в організм вакцин, які захищають від небезпечних хвороб.

ВИНАЙДЕННЯ ЕЛЕКТРИКИ

Томаса Едісона вважають найвідомішим винахідником усіх часів і народів. За життя він отримав понад 1000 патентів — свідоцтв про винаходи. Та відкриття не давалися йому легко. Іноді вчений проводив тисячі невдалих експериментів. З цього приводу Едісон казав: «Це не поразки. Я виявив тисячі способів, які не спрацьовують!»

Завдяки винаходам Едісона в наших оселях з'явилося світло та електричні прилади.

- Розгляньте будову будь-якого вимкненого електричного приладу. Знайдіть шнур, штепсель, вилку, вимикач.
- Розгляньте малюнки і розкажіть, як правильно вимикати електроприлади з розетки.
- Подивіться мультфільм і скажіть, скільки невдалих спроб зробив винахідник.
- Разом із дорослими розгляньте електроприлади, які є у вашому домі. З'ясуйте, якими електроприладами вам можна користуватися, а якими — ні.

ВИНАЙДЕННЯ КОМП'ЮТЕРІВ

Перший у світі програмований комп'ютер з'явився у США в 1946 році. А через п'ять років у Києві під керівництвом науковця Сергія Лебедева створили перший комп'ютер в Європі.

Для перевірки цього комп'ютера двоє відомих математиків склали тестове завдання і самі обчислили його вручну. Їхні результати збіглися, але комп'ютер видав інший результат. Усі вирішили, що комп'ютер помиляється, адже двоє людей не могли зробити ту саму помилку. Тоді Сергій Лебедев сам перевіряв обчислення вручну і з'ясував, що помилився не комп'ютер, а люди.

Мала електронно-обчислювальна машина

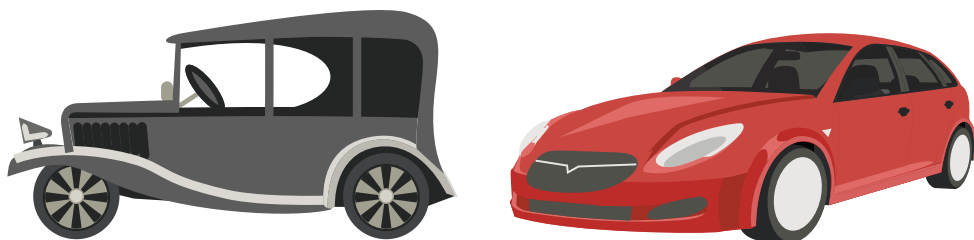

- Де створили перший у Європі комп'ютер?
- Як його назвали?
- * Розпитайте дорослих, які обчислювальні пристрої були в часи їхнього дитинства. Намалюйте їх.

ТРАНСПОРТНІ ВІНАХОДИ

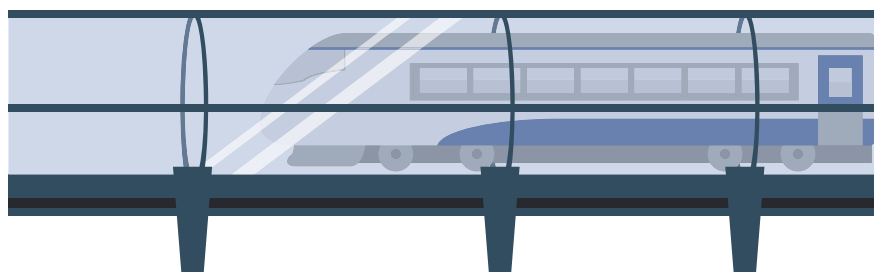
Американця Генрі Форда часто називають батьком автомобільної індустрії. Кажуть, що саме він «посадив Америку на колеса».

У наш час найвідомішим новатором у цій сфері є Ілон Маск. Коли він зазнає невдачі, то говорить, що це ціна, яку доводиться платити за можливість спробувати щось нове.

Перший серійний автомобіль Генрі Форда

Електроавтомобіль «Тесла» (Tesla)

Вакуумний поїзд «Гіперлуп» (Hyperloop)

- Розгляньте малюнки і назвіть відомі проекти Генрі Форда та Ілона Маска.
- Подивіться вдома мультфільм «Тачки» і назвіть види транспорту, які ви там побачили.

ВІНАХОДИ У КОСМІЧНІЙ ГАЛУЗІ

США — провідна космічна держава. Американці першими побували на Місяці, створили багаторазові космічні кораблі, готують політ на Марс.

Перший український астронавт — Леонід Каденюк — також побував у космосі на американському космічному кораблі. Під час цього польоту він досліджував, чи можна вирощувати рослини у космосі.

Українські школярі виконували експеримент одночасно з Леонідом Каденюком. З'ясувалося, що на космічному кораблі рослини розвиваються майже так само, як і на Землі.

Щоб повторити цей експеримент вам знадобляться:

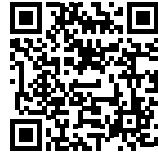
- насіння (квасолі, соняшнику тощо);
- прозорі пластянки;
- ґрунт, вода.

Фотографуйте свої рослини щодня. Роздрукуйте фото і додайте їх до портфолію.

МОЗАЇКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Що допомогло людям подолати поліомієліт та інші небезпечні захворювання?
2. Пригадайте, з чого виготовляють папірус, папір. Подивіться відео про хлопця з України, який винайшов спосіб виготовляти папір з опалого листя.
3. Проведіть експеримент. Для цього:

- Візьміть три цибулини і розмістіть їх, як показано на малюнках.
- Спробуйте передбачити, що станеться з кожною цибулиною.
- Спостерігайте за рослинами протягом тижня.
- Порівняйте результати спостереження зі своїми передбаченнями.
- Запишіть висновки.

4. Визначте свої враження від тижня за допомогою спідометра (пристрою для вимірювання швидкості). Намалюйте його і стрілкою позначте свої враження.

Не сподобалося

Я у захваті

Дружня Канада

- ГРЕБЛЯ • ДІАСПОРА
- ФЕСТИВАЛЬ • АЕРОСТАТ

Цього тижня ви:

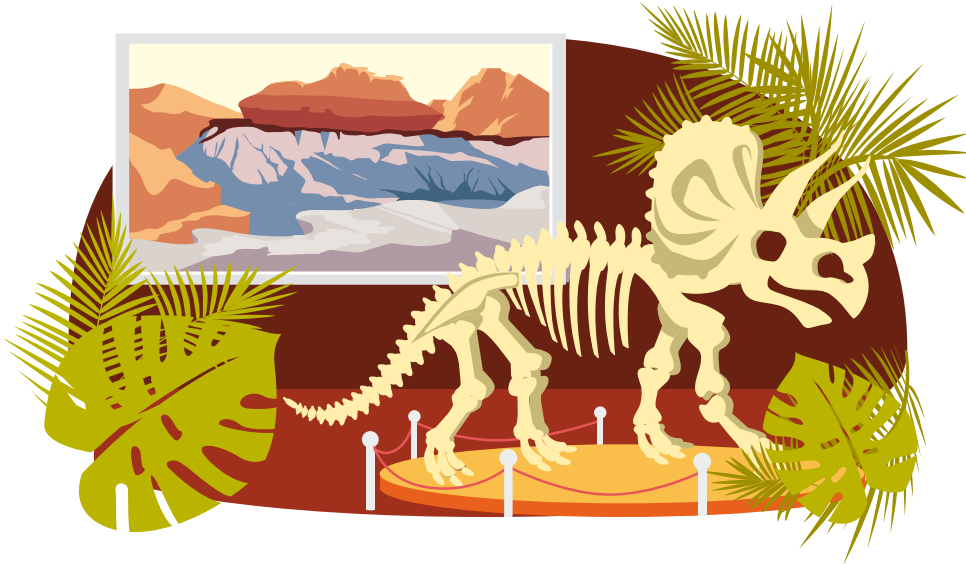
- дізнаєтесь, як тварини Канади пристосовуються до зими;
- з'ясуєте, чому на прапорі Канади зображено листок клена;
- ознайомитеся з Українським селом у Канаді;
- створите модель аеростата.

КАНАДА

Канада є найбільшою державою в Північній Америці. Столиця Канади — Оттава, офіційні мови — французька та англійська.

Канаду омивають три океани: Тихий, Атлантичний, Північний Льодовитий. У країні є багато чудових місць, які приваблюють туристів. Одне з них — парк «Динозавр». У ньому можна побачити найбільше у світі сховище скам'янілостей динозаврів.

У парку існують програми для школярів, де вони можуть відчувати себе палеонтологами.

Парк «Динозавр»

- Яких ви знаєте динозаврів?
- Які з них хижі, а які — травоїдні? Як це можна зрозуміти з їхніх скелетів?
- Подивіться мультфільм «Диномама». Яких динозаврів зустріли головні герої мультфільму?
- Чи можна зустріти живих динозаврів у наш час?

ТВАРИНИ КАНАДИ

Більша частина Канади розташована у помірному кліматі. Тут є всі чотири пори року, тому рослини і тварини Канади пристосувалися до змін сезонів.

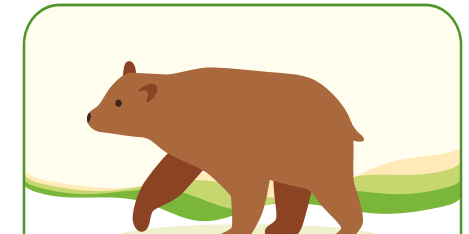
Щоб узимку легше добувати їжу, бобри перегороджують річки греблями з гілок і стовбурів дерев.

Песець (полярна лисиця) змінює колір хутра — від білого взимку до бурого влітку.

Олені карібу влітку випасаються на багатих арктичних пасовищах. Восени мігрують на південь.

Ведмеді гризлі можуть перепливати широкі річки. На зиму вони впадають у сплячку.

- Пригадайте десять тварин, що живуть у вашій місцевості, і запишіть їхні назви на дошці.
- Поставте М біля тих тварин, які мігрують, С — впадають у сплячку, З — готують запаси на зиму, Х — змінюють колір чи густоту хутра.

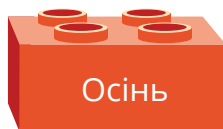
ЦУКРОВИЙ КЛЕН

Листок цукрового клена зображено у центрі державного прапора Канади. Це тому, що колись він був єдиним джерелом цукру для місцевих племен, а згодом і для перших переселенців з Європи. Цукор робили з кленового соку, який виділяли дерева на початку весни.

Плід клена має «крильця». Під час падіння вони працюють як гвинт гелікоптера. Вітер підхоплює насіння і розносить його на великі відстані.

Проголосуйте цеглинками лего. Якої пори року у клена: немає листя, дозрівають плоди, з'являються квіти, листя жовтіє, листя опадає?

УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА

У Канаді є багато переселенців з різних країн, зокрема з України. Вихідці з України утворили особливу спільноту — українську діаспору.

Діаспора — це частина народу, яка проживає за межами батьківщини, але зберігає з нею зв'язок, рідну мову і національні традиції.

Українська діаспора в Канаді створила так зване Українське село. Це музей просто неба, де можна ознайомитися з українськими традиціями, скуштувати національні страви і навчитися їх готувати.

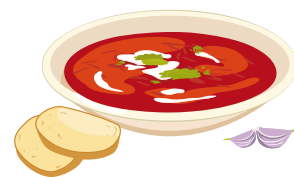
Вареники

Сало

Деруни

Борщ

Узвар

Голубці

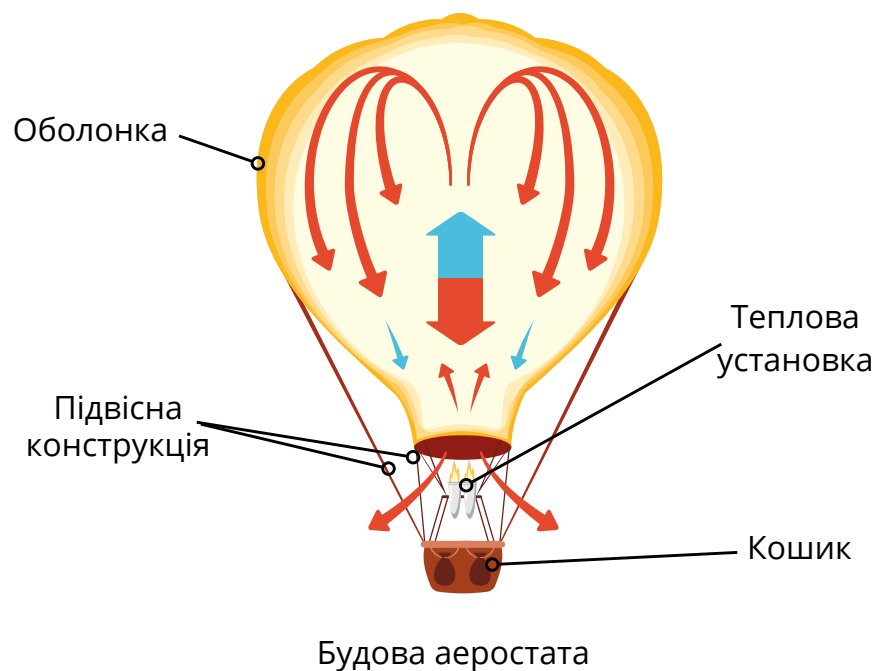

- Назвіть свої улюблені українські страви.
- Пограйте в гру «Узвар». Станьте в коло і розрахуйтеся на «груші», «яблука», «чорнослив». За командою «Груші!» усі «груші» міняються місцями і т. д. За командою «Узвар!» всі міняються місцями.

ФЕСТИВАЛЬ ПОВІТРЯНИХ КУЛЬ

Щороку в канадському містечку Сен-Жан-сюр-Рішельє проводять Міжнародний фестиваль аеростатів (повітряних куль). Сотні різнобарвних повітряних куль піднімаються в небо і зачаровують глядачів.

Аеростат складається з оболонки, кошика і теплової установки для підігріву повітря. Тепле повітря заповнює оболонку кулі, й завдяки тому, що воно легше за холодне, куля піднімається вгору. За допомогою газового пальника регулюють висоту польоту.

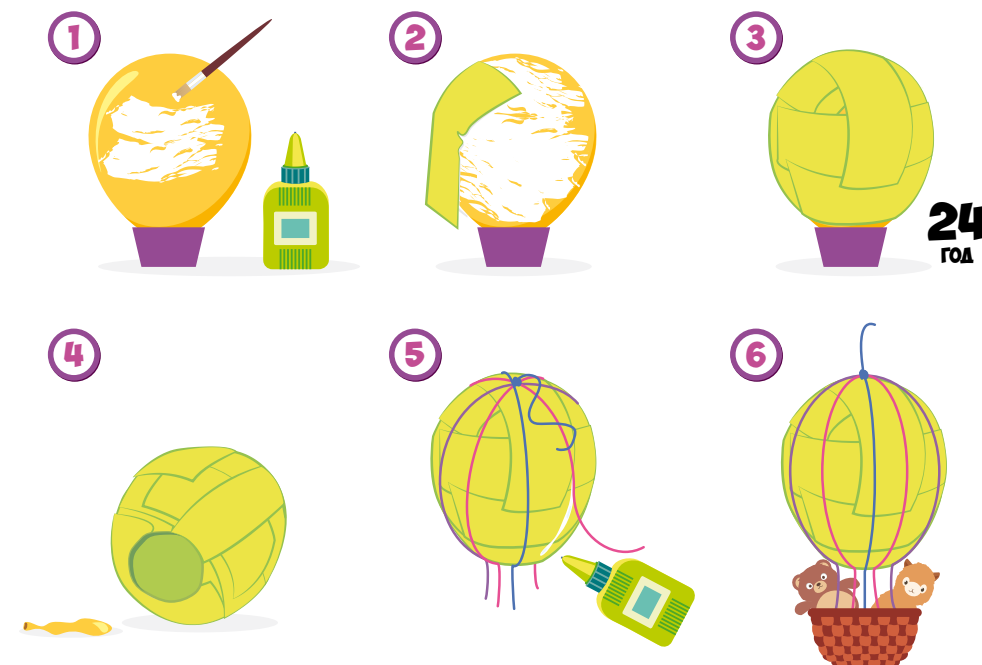

- Користуючись схемою, поясніть принцип дії аеростата.
- У програмі Paint.net намалюйте аеростат. Розфарбуйте його, використавши інструменти «Заповнення», «Вибір кольорів», «Розпилювач».

ВИГОТОВЛЯЄМО МОДЕЛЬ АЕРОСТАТА

Об'єднайтеся в групи для виготовлення повітряної кулі. Вам знадобляться:

- надувна кулька, серветки;
- підставка для кулі (наприклад, пластянка);
- товсті нитки або тонка мотузка;
- коробочка для кошика;
- ножиці, клей, фарби, пензлі.

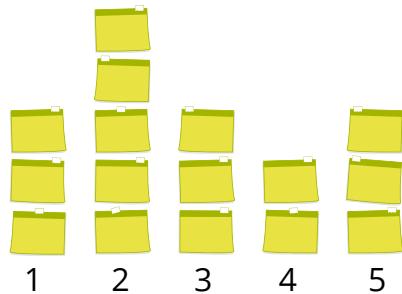

- Порівняйте свої моделі зі схемою на стор. 86. Що між ними спільного, а що — відмінного?
- Сфотографуйте свої саморобки і додайте їх до портфолію.

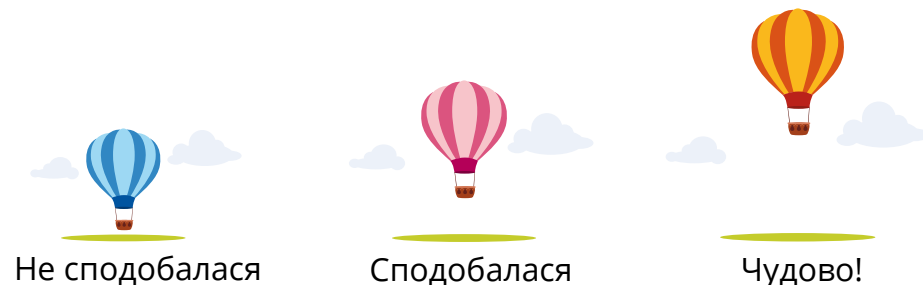
МОЗАЇКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Листок якого дерева є символом Канади?
2. Користуючись своїми моделями, поясніть, як працює аеростат.
3. Розділіть порівну 10 слив між двома дітьми.
4. Розгляньте діаграму про улюблені страви учнів.
 - Полічіть, скільки дітей обрали кожную страву.
 - Яка страву найулюбленіша?
 - Яка страву набрала найменше голосів?
 - Які страви отримали однакову кількість голосів?
 - Скільки всього учнів проголосувало?
 - Створіть таку діаграму для свого класу.

1.	Вареники
2.	Млинці
3.	Голубці
4.	Борщ
5.	Деруни

5. Оцініть свої враження від теми тижня висотою підняття повітряної кулі над землею.

Австралія та Океанія

У цьому розділі ми дослідимо:

Хто населяє Великий Бар'єрний риф.

Як назвати своє ім'я мовою жестів.

Що може розповісти упаковка.

Чому в Австралії не люблять кроликів.

Як надавати першу допомогу.

Головне про Австралію

- СУМЧАСТІ • ССАВЦІ • КАЧКОДЗЬОБ
- КЕНГУРУ • КОАЛА • БІЛБИ

Цього тижня ви:

- ознайомитесь з культурними і природними пам'ятками Австралії;
- дізнаєтесь, чому людям небезпечно втручатись у природу;
- виготовите великодніх кроликів;
- намалюєте листівку в графічному редакторі.

РЕКОРДИ АВСТРАЛІЇ

Австралія — найменший континент планети. На ньому розташована лише одна держава з такою самою назвою.

Австралія лежить у південній півкулі. Її назва перекладається як «південна».

Розгляньте малюнки і прочитайте цікаві факти про пам'ятки Австралії.

Улуру — гігантська скеля. Вона змінює свій колір залежно від освітлення: від жовтого до червоного.

Фрейзер — найбільший піщаний острів у світі. З давніх часів аборигени називають його раєм.

Сіднейський оперний театр — найвідоміший символ Австралії. Його дах зроблено у формі вітрил.

Сіднейська вежа — найвища будівля в Сіднеї. Тут є оглядові майданчики, на одному — скляна підлога.

- Які з цих пам'яток є природними, а які — культурними?
- Наведіть смартфон на QR-код і подивіться відео про ці пам'ятки.

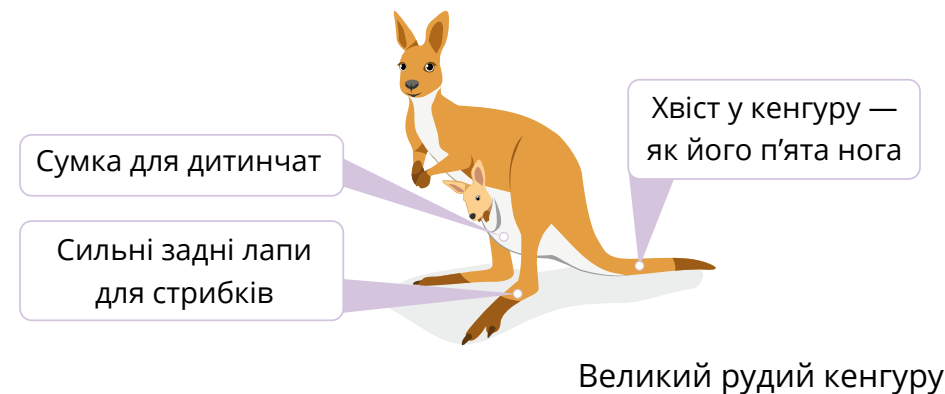
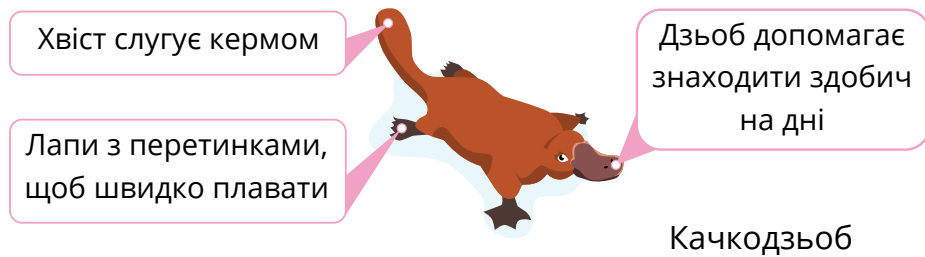

ТВАРИНИ АВСТРАЛІЇ

В Австралії водяться цікаві тварини. Деяких із них ви не побачите на інших континентах.

Наприклад, качкодзьоб — ссавець, який трохи схожий на качку. Його тіло дуже добре пристосоване для проживання у воді.

Сумчасті — це ссавці, які носять дитинчат у сумці на животі. Найбільший із них — великий рудий кенгуру.

Розгляньте малюнки-схеми. Обговоріть:

- Чим слугує хвіст у кенгуру і в качкодзьоба?
- Хто з них трохи схожий на птаха? Якого саме?
- * Знайдіть в інтернеті цікаві факти, зображення та відео про птаха ему і коалу.
- Розкажіть про це у класі.

НЕПРОХАНІ ГОСТІ АВСТРАЛІЇ

Австралія — яскравий приклад того, як небезпечно людям втручатись у природу. Завдяки теплому клімату і відсутності природних ворогів тут добре приживаються тварини і рослини з інших континентів.

Наприклад, колись в Австралію завезли сотню верблюдів. Тепер тут найбільше у світі стадо диких верблюдів — майже мільйон голів.

Завезені з Європи кролики теж швидко розмножилися. За короткий час вони знищили траву та врожаї фермерів. Для захисту від кроликів в Австралії збудували довжелезний паркан.

Справжнім лихом для місцевих фермерів стали і кактуси. Для боротьби з ними до Австралії завезли кактусову міль, яка очистила від кактусів поля і пасовища.

Верблюд

Кролик

Кактус-опунція

- Чи бачили ви кроликів?
- Де їх тримають, чим годують?

ВЕЛИКОДНІЙ СИМВОЛ АВСТРАЛІЇ

Навесні християни усього світу відзначають Великдень. Символами цього свята є різнокольорові яйця, паски, а в деяких країнах — іграшкові та шоколадні кролики.

За легендою, діти знайшли у садку яйця-крашанки. Поруч пробігав кролик. І діти вирішили, що це він залишив їм подарунки.

В Австралії не дуже люблять кроликів. Тому символом Великодня в цій країні є місцеве звірятко білбі. Частину прибутку від продажу великоднього шоколадного білбі спрямовують на охорону цих тварин, які перебувають на межі зникнення.

Великодній кролик

Великодній білбі

З великоднім кроликом пов'язана традиція — шукати крашанки та солодощі на Великдень. Об'єднайтесь у дві команди і пограйте в цю гру:

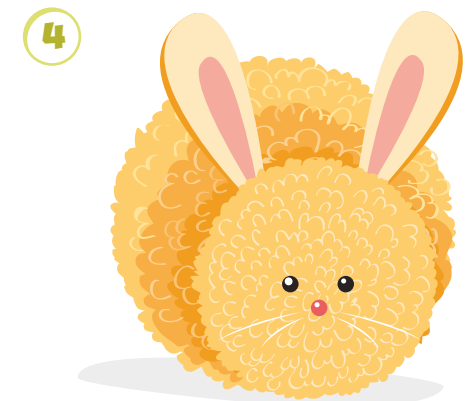
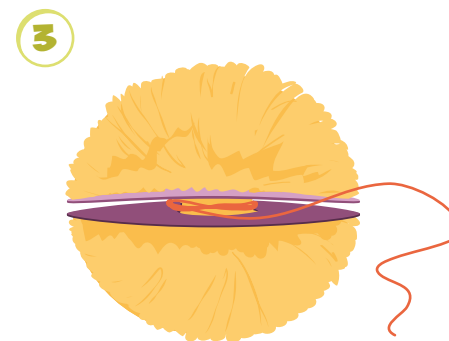
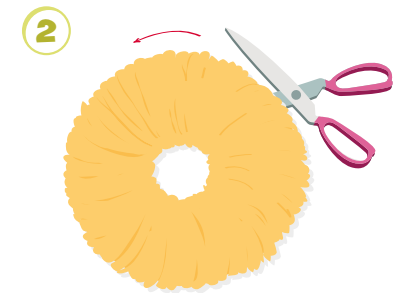
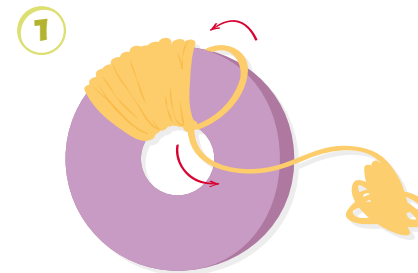
- заховайте по 10 крашанок або шоколадних яєць у класі (на шкільному подвір'ї);
- позмагайтесь, яка команда швидше відшукає подарунки.

ВИГОТОВЛЯЄМО ВЕЛИКОДНЬОГО КРОЛИКА

Ви можете виготовити іграшкового кролика з помпонів і подарувати його рідним або друзям на Великдень.

Вам знадобляться:

- пряжа для в'язання (для помпонів);
- ножиці, картон, клей;
- намистини для очей і носика;
- ліска для вусиків;
- клаптики щільної тканини (наприклад, фетру) для вух.

Сфотографуйте свої саморобки, роздрукуйте фото і додайте до портфолію.

СТВОРЮЄМО ВЕЛИКОДНЮ ЛИСТІВКУ

Виготовте листівку за алгоритмом.

1. Відкрийте графічний редактор Paint.net.
2. Намалуйте великодню писанку і прикрасьте її, використовуючи різні інструменти програми.
3. Підберіть колір тла.
4. Оберіть гарний шрифт і підпишіть листівку.

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Що у перекладі означає назва «Австралія»?
2. У чому особливість сумчастих тварин?
3. Чому людям небезпечно втручатись у природу?
4. Порівняйте кролика і білбі. Чим вони схожі, а чим — відмінні?

5. За день коала з'їла 1 кг листя. Скільки листя з'їсть коала за тиждень?
6. Олівія з подругою і молодшим братиком пофарбували яйця. Олівія пофарбувала 10 яєць. Її братик — удвічі менше, а подруга — на 2 яйця менше, ніж братик Олівії.
 - Скільки яєць пофарбував молодший братик?
 - Скільки яєць пофарбувала подруга Олівії?
 - Скільки всього яєць пофарбували діти?
7. Оцініть свою активність протягом тижня, обравши тварину.

Не дуже активний

Активний

Суперактивний

Рух і час

- АКТИВНИЙ ВІДПОЧИНОК
- ПАСИВНИЙ ВІДПОЧИНОК
- ПЕРША ДОПОМОГА • КАЛЕНДАР

ЦЬОГО ТИЖНЯ ВИ:

- дізнаєтеся, чому на гербі Австралії зображено птаха ему і кенгуру;
- з'ясуєте, який відпочинок корисний для здоров'я;
- вчитиметесь надавати першу допомогу;
- виготовите настільний календар.

УПЕРЕД, АВСТРАЛІЄ!

Знаєте, що спільного у птаха ему і кенгуру? Вони обоє хоч і вміють задкувати, але роблять це рідко і рухаються тільки вперед.

Зображення цих тварин на гербі Австралії символізує рух уперед і швидкий прогрес. Девіз країни — «Уперед, Австраліє!», а її гімн — «Розвивайся, прекрасна Австраліє!».

Герб Австралії

- Які ще тварини зображені на гербі Австралії?
- Наведіть свій смартфон на QR-код і послушайте гімн Австралії.

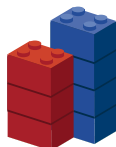
АКТИВНИЙ ВІДПОЧИНОК

Австралійці — струнка нація. Тут небагато людей мають зайву вагу. А все тому, що вони надають перевагу активному відпочинку.

Активний відпочинок — таке проведення дозвілля, під час якого людина багато рухається. Розгляньте схему і назвіть деякі види активного відпочинку.

- Скажіть, як ви любите відпочивати. Запишіть це на дошці. Позначте А — активний відпочинок, а П — пасивний.
- Проаналізуйте, якому відпочинку надає перевагу ваш клас, за допомогою цеглинок леґо.

Активний відпочинок зміцнює здоров'я.

АЛГОРИТМ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ

Іноді під час рухливих ігор чи занять спортом не вдається уникнути синців і подряпин. Розгляньте алгоритм надання першої допомоги.

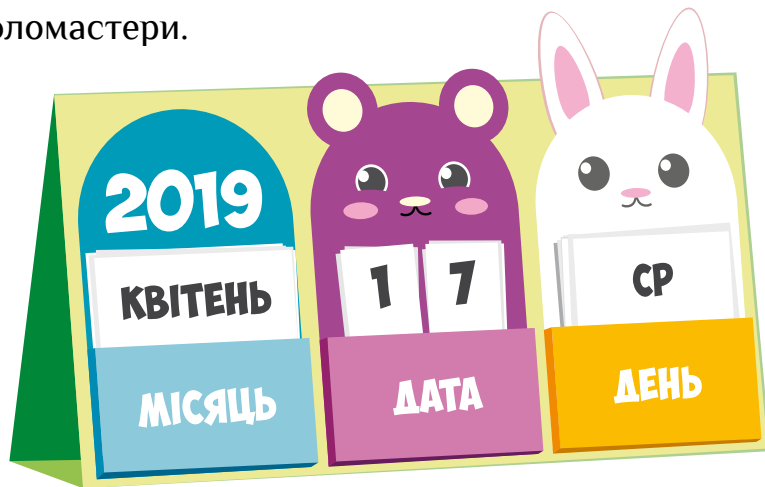
Розкажіть, як треба діяти, якщо:

- ви вдарилися, але крові немає;
- на місці удару невелика подряпина;
- сильно тече кров.

ВИГОТОВЛЯЄМО КАЛЕНДАР

Календар — помічник, який допомагає стежити за часом.
Для настільного календаря вам знадобляться:

- кольоровий папір;
- ножиці;
- клей;
- фломастери.

Розгляньте таблицю «Міри часу» і скажіть:

- Скільки секунд в 1 хвилині?
- Скільки хвилин в 1 годині?
- Скільки годин в 1 добі?
- Скільки днів у тижні?
- Скільки днів у місяці?
- Скільки місяців у році?

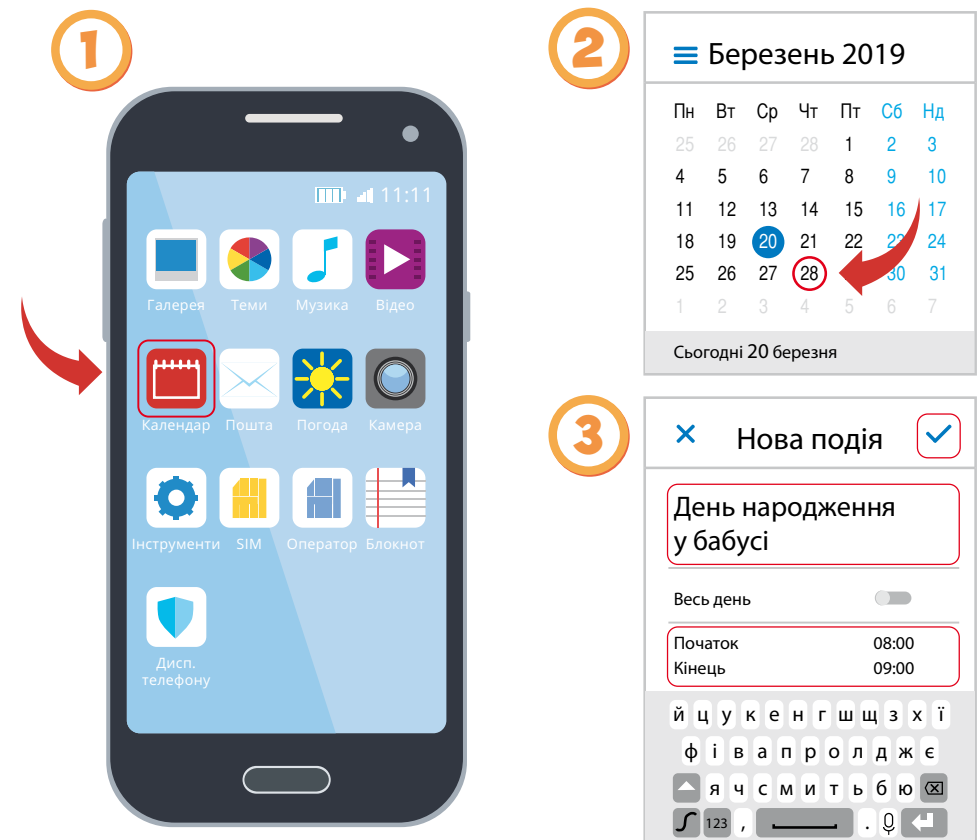
МІРИ ЧАСУ

1 хвилина	60 секунд	1 тиждень	7 діб
1 година	60 хвилин	1 місяць	28–31 день
1 доба	24 години	1 рік	12 місяців

ВЧИМОСЯ СТАВИТИ НАГАДУВАННЯ

У кожному смартфоні можна поставити нагадування про важливі події. Для цього:

1. Знайдіть у головному меню смартфона програму «Календар».
2. Оберіть потрібну дату (рік, місяць, число).
3. Введіть назву події, оберіть час для нагадування і натисніть «Зберегти».

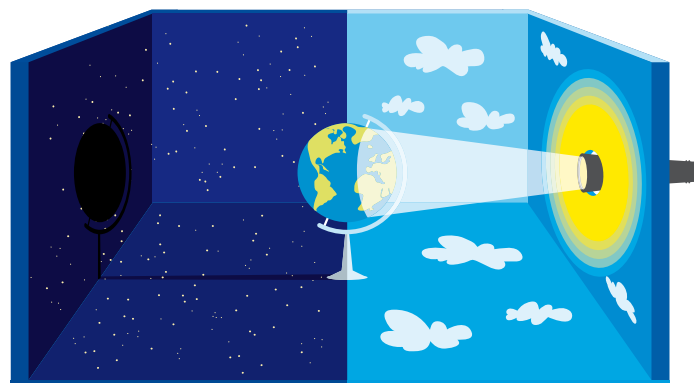

Потренуйтеся ставити нагадування на своєму смартфоні.

ЧОМУ БУВАЄ ДЕНЬ І НІЧ

Чому буває день і ніч?
 Я розкажу, у чому річ.
 Земля на місці не сидить,
 Вона круг Сонечка біжить!
 І щодоби із року в рік
 Під Сонцем гріє кожен бік.
 Звуть Схід і Захід ті боки,
 Там щодоби все навпаки.
 Як Схід до Сонця робить крок,
 То Захід спить біля зірок.
 Як Схід у темряву летить,
 То Захід в Сонечка гостить.
 Земля, як дзига, мчить весь час,
 Тому то день, то ніч у нас.

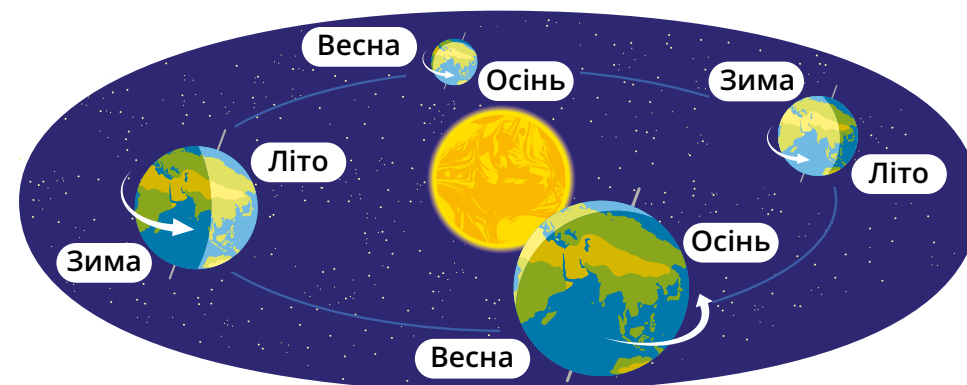
Наталія Карпенко

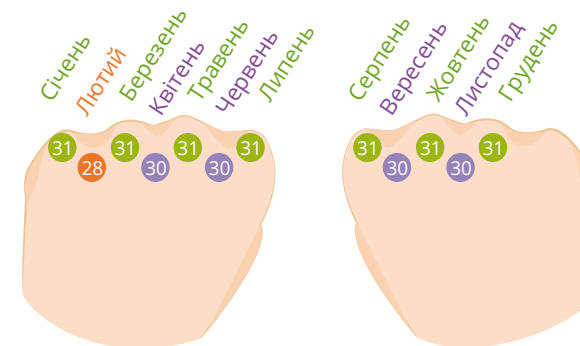
- Поясніть, чому відбувається зміна дня і ночі.
- Продемонструйте це за допомогою глобуса і ліхтарика.
- Якщо у нас день, яка частина доби на протилежному боці планети?

МОЗАЇКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Яких тварин зображено на гербі Австралії?
2. Чому відбувається зміна сезонів?
3. Яка пора року в Австралії, коли у нас зима?

4. Назвіть місяці, в яких 31 день. Пригадайте, як це можна визначити без календаря.

5. * В якому місяці буває 28 або 29 днів?
6. Намалюйте на дошці пісочний годинник. Виріжте з жовтого паперу кружечки, щоб вистачило всім. Розмістіть свою «піщинку» у нижній частині годинника, якщо цього тижня вам було легко, або у верхній — якщо складно. З'ясуйте, з чим виникли складнощі у ваших однокласників. Ще раз повторіть цей матеріал.

Острови Океанії

- ОСТРІВ • АРХІПЕЛАГ
- КОРАЛОВИЙ РИФ • РАЙСЬКІ ПТАХИ
- МОВА ЖЕСТІВ

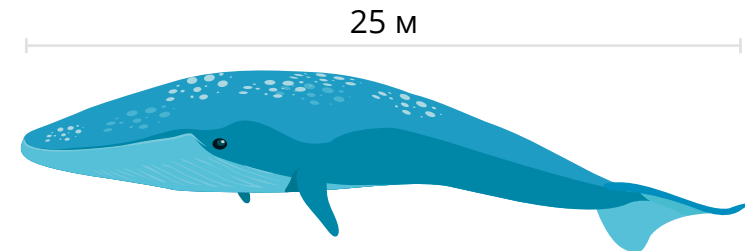
Цього тижня ви:

- поговорите про мешканців Океанії;
- потренуєтеся називати своє ім'я мовою жестів;
- проаналізуєте упаковки харчових продуктів;
- виготовите морський декор з каміння.

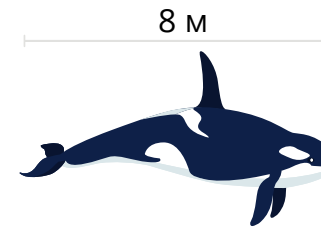
МЕШКАНЦІ ОКЕАНІЇ

Австралію оточують сотні великих та малих островів, які називають Океанією. Деякі острови розташовані групами (архіпелагами). Острови Океанії омиваються водами Тихого та Індійського океанів.

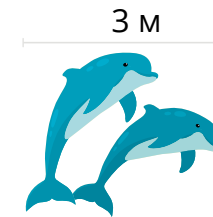
В океанах водиться багато видів морських ссавців. Розгляньте малюнки і прочитайте цікаві факти про деяких із них.

Синій кит — найбільша тварина на планеті

Косатка — хижак, на якого не полює жодна тварина

Дельфін має унікальний плавник, як у людини відбиток пальця

Розгляньте малюнки і скажіть:

- Яка тварина найбільша?
- Яка тварина найменша?
- Яка тварина менша за синього кита, але більша за дельфіна?
- Проаналізуйте, які спільні риси мають ці морські тварини.

ВЕЛИКИЙ БАР'ЄРНИЙ РИФ

Великий Бар'єрний риф — найбільший кораловий риф у світі. Його утворили крихітні живі організми — коралові поліпи. Вони живуть колоніями. Кожне нове покоління поліпів добудовує верхівки власного «будинку». Так вони створили величезний риф, який повністю можна побачити лише з космосу.

- Розгляньте малюнки і назвіть деяких мешканців Бар'єрного рифу.
- Подивіться відео про Великий Бар'єрний риф.

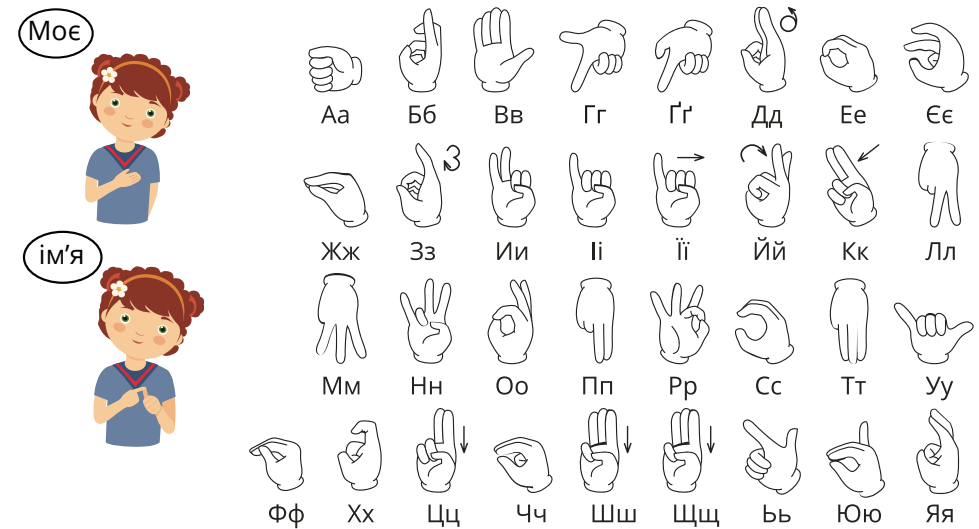

НОВА ЗЕЛАНДІЯ

Нова Зеландія — найбільша країна Океанії. Вона розташована на двох великих островах: Північному і Південному.

Інколи її ще називають країною ківі, на честь пташки, яка живе лише на цих островах. Фрукт ківі також названо на честь цієї пташки.

У Новій Зеландії три офіційні мови: маорі, англійська і мова жестів. Мовою жестів користуються люди, які погано чують. Новозеландці вважають, що всі люди мають рівні права, і тому зробили мову жестів офіційною.

Мова жестів

- Потренуйтеся називати своє ім'я мовою жестів.
- Подивіться мультфільм про пташку ківі, яка мріяла літати.
- Знайдіть в інтернеті, як співає пташка ківі.

ЩО РОЗКАЖЕ УПАКОВКА

Нова Зеландія має розвинене сільське господарство. Продукти з Нової Зеландії можна побачити на полицях магазинів в усьому світі.

З упаковки продукту завжди можна дізнатися, в якій країні його виготовлено. Розгляньте схему і назвіть інформацію, на яку завжди слід звертати увагу.

Інформація на упаковці

- Намалуйте таблицю за зразком.
- Розгляньте три упаковки харчових продуктів.
- Знайдіть на кожній назву продукту, термін його придатності, де його виготовили.
- Запишіть цю інформацію в таблиці.
- Створіть таку саму таблицю за допомогою текстового редактора Word.
- Оформіть її, використовуючи вкладку «Конструктор».

№	Назва продукту	Де виготовлено	Термін придатності
1.			
2.			
3.			

РАЙСЬКІ ПТАХИ НОВОЇ ГВІНЕЇ

Ще один тропічний острів — Нова Гвінея — відомий райськими птахами, яких тут налічують 42 види.

Райські птахи славляться своїм яскравим забарвленням і видовищними шлюбними танцями. У кожного виду райських птахів є свій унікальний танок і спів. Так самець і самка певного виду впізнають одне одного.

Наведіть смартфон на QR-код. Подивіться відео про шлюбні танці райських птахів.

ВИГОТОВЛЯЄМО МОРСЬКИХ МЕШКАНЦІВ

Вам знадобляться:

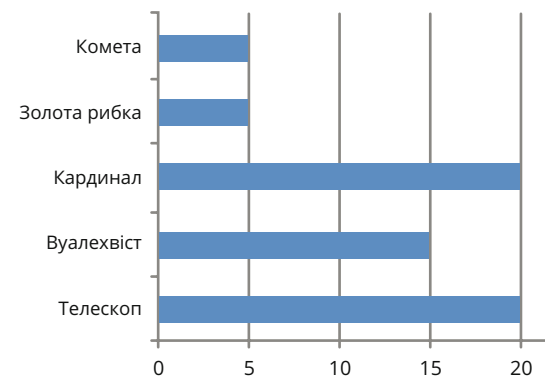
- галька, мушлі, дрібне каміння;
- пензлик;
- фарба;
- картон.

- Сфотографуйте свої саморобки, роздрукуйте і додайте до портфоліо.
- Подивіться вдома мультфільм «У пошуках Немо». Назвіть морських мешканців, яких ви побачили у мультфільмі.

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Яка тварина є найбільшою на планеті?
2. Довжина риби-клоуна 7 см, а риби-метелика — 12 см. На скільки сантиметрів риба-клоун менша за рибу-метелика?
3. Кит кашалот може перебувати під водою 1 годину 30 хвилин, а дельфін — на 75 хвилин менше.
 - Скільки хвилин кашалот може перебувати під водою?
 - Скільки хвилин дельфін може перебувати під водою?
4. Діти купили рибок для шкільного акваріума. Розгляньте діаграму і дайте відповідь на запитання:
 - Скільки золотих рибок купили діти?
 - Скільки вони купили рибок кардинал?
 - Яких рибок вони купили однакову кількість?
 - Яких рибок вони купили 15 штук?

5. Оцініть враження від теми тижня жестами.

Мандруємо Україною

У цьому розділі ми дослідимо:

Цікавинки України.

Склад ґрунту.

Як поводитися на природі.

Які ґрунти найродючіші.

Як безпечно провести літо.

Що таке традиційні ремесла.

Туристична Україна

- МУЗЕЙ • МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ
- ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ
- ЗАПОВІДНИК

Цього тижня ви:

- дізнаєтесь, які цікаві місця є в Україні;
- відвідаєте музей, не виходячи з класу;
- дізнаєтесь, як слід вчинити, знайшовши надворі підозрілий предмет;
- вчитиметесь добирати одяг для прогулянки, надавати першу допомогу при укусах комах;
- виготовите жабку в техніці оригамі.

УКРАЇНСЬКІ ЦІКАВИНКИ

Хоч би де ми подорожували, завжди з нетерпінням чекаємо повернення додому. Бо немає кращої землі, ніж батьківщина. Але й тут можна подорожувати.

В Україні є багато міст, невеликих містечок, сіл. Кожне має свої цікавинки, якими можна здивувати гостей.

- Об'єднайтесь у групи. Придумайте короткі реклами про свій край.
- Презентуйте їх у класі.

ВІРТУАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ

Ближче познайомитися з природою, історією та культурою рідного краю можна в музеях. Щороку 18 травня святкують Міжнародний день музеїв. Цього дня до більшості музеїв світу вхід безкоштовний.

Та за допомогою комп'ютера ви можете будь-коли побувати в деяких музеях на віртуальних екскурсіях.

Здійсніть віртуальну екскурсію в один із українських музеїв. Для цього:

- Скористайтесь QR-кодом, щоб потрапити на головну сторінку. Натисніть «Розпочати тур».
- Оберіть один із музеїв і дослідіть його, обравши «Віртуальний тур» або натискаючи на стрілки-підказки.
- Об'єднайтесь у пари. Поділіться своїми враженнями. Розкажіть, що ви побачили і дізналися під час віртуальної екскурсії. Що ще ви хотіли б дізнатися чи побачити у цьому музеї?
- Обговоріть з рідними, які музеї ви могли б відвідати під час канікул. Заплануйте разом цю екскурсію.

МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ

Україна — країна героїв. За довгу історію у нас були і великі князі, і хоробрі козаки, і відчайдушні захисники.

На честь героїв створюють місця пам'яті: встановлюють пам'ятники, облаштовують сквери, парки. Люди приходять сюди, щоб віддати шану героям.

8 травня — День пам'яті та примирення, яким відзначають закінчення Другої світової війни в Україні. Символом пам'яті жертв війни є червоний мак.

Могила невідомого солдата — шановане місце пам'яті

Червоний мак — символ пам'яті жертв війни

Правила поведінки в місцях пам'яті

- Поводьтеся спокійно.
- Розмовляйте тихим голосом.
- Перебувайте поруч із дорослими.

Подивіться вдома мультфільм «Микита Кожум'яка».

- Проти кого боровся Микита Кожум'яка?
- Ким хотів стати Микита?
- Які риси характеру повинен мати герой?

НЕБЕЗПЕЧНІ ЗНАХІДКИ

Там, де була чи триває війна, трапляються дуже небезпечні знахідки — міни і снаряди. Вони можуть вибухнути навіть через багато-багато років після закінчення війни.

Прочитайте комікс і дізнайтеся, як слід вчинити, якщо ви знайшли підозрілий предмет: зброю, снаряд, покинута валізу чи навіть іграшку.

Якщо ви побачили підозрілий предмет, не торкайтеся його і покликайте дорослих.

ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ

Є одна незвичайна книга, яка нагадує, що ми повинні берегти природу. Це — Червона книга України. До неї занесено ті види рослин і тварин, які перебувають на межі вимирання.

Щоб зберегти ці види, створюють заповідники і національні парки. У них тварини живуть на волі у природних умовах.

В Україні також є заповідники, зокрема заповідник «Асканія-Нова». Це справжній дикий степ, у якому пасуться стада африканських зебр, антилоп, коней Пржевальського і навіть американських бізонів.

- Подивіться відео про заповідник «Асканія-Нова».
- Обговоріть, яких тварин тут можна побачити.
- За допомогою інтернету пошукайте, які види рослин і тварин занесено до Червоної книги України.

ПРОГУЛЯНКА НА ПРИРОДІ

Прогулянки на природі — чудовий відпочинок для всієї родини. Ідучи до лісу чи парку, не забудьте вдягнути міцне зручне взуття і щільний одяг, щоб захистити тіло від подряпин і укусів комах, кліщів.

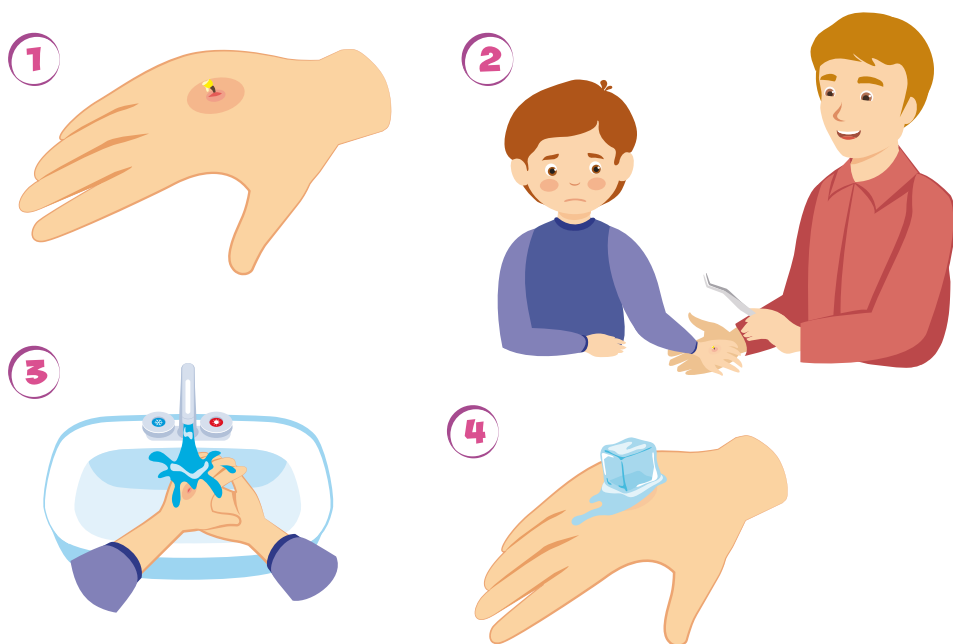

- Допоможіть Оленці та Богдану обрати одяг і взуття для прогулянки на природі.
- Який одяг недоречний для прогулянки у лісі? Чому?

ОБЕРЕЖНО: КОМАХИ!

Улітку важко вберегтися від укусів комарів. На місці укусу може з'явитися пухирець, який дуже свербить. Якщо місце укусу змастити йодом чи зеленкою, воно перестане свербіти.

1. Якщо ви відчули різкий пекучий біль, можливо, вас ужалила бджола, оса або джміль.
2. Перевірте, чи є в тому місці жало. Якщо так, треба його витягнути.
3. Промийте уражене місце холодною водою і протріть спиртом чи одеколоном.
4. Прикладіть щось холодне.

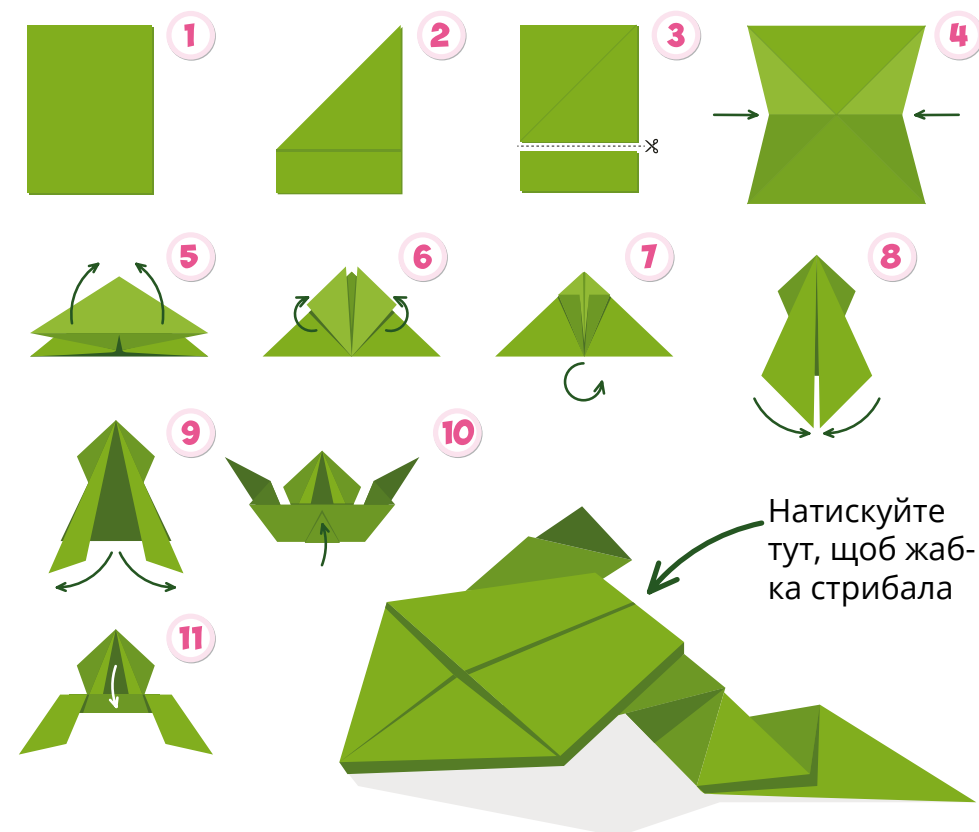
Зверніться до лікаря, якщо набряк збільшується або погіршується самопочуття.

ВИГОТОВЛЯЄМО ЖАБКУ

Кожен із вас бачив жабку біля водойми — ставка, озера чи річки. А чи знаєте ви, що ці тварини дуже корисні, адже вони харчуються комарами та іншими дрібними комахами.

Ви можете виготовити жабку в техніці оригамі. Мистецтво оригамі походить з Японії. Зігнувши звичайний аркуш паперу в певній послідовності, можна зробити цікавий виріб. Для виготовлення жабки у цій техніці вам знадобляться:

- папір зеленого кольору;
- ножиці.

Додайте свої саморобки до портфолію.

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Як називається книга, в яку заносять тварин і рослин, що перебувають на межі зникнення в Україні?
2. Яких тварин можна побачити в заповіднику «Асканія-Нова»?
3. Розгляньте знаки про правила поведінки на природі. Підберіть підписи до кожного з них. Які ще знаки можна додати?

Гуляйте разом із дорослими

4. Андрій любить подорожувати. Він вирішив об'їхати всі області України, назва яких починається на літеру «Ч». У скількох областях побуває Андрій?
5. За допомогою цеглинок лего оцініть свої враження від теми тижня. Складіть вежі з обраних вами цеглинок. З'ясуйте, вежа якого кольору є найвищою. Поміркуйте, чому так сталося.

Українська земля

- ҐРУНТ • ГОРИ • ПЕЧЕРА • ДОЛИНА
- КАНЬЙОН • ГУМУС • ЧОРНОЗЕМ
- УРОЖАЙ • ОЛІЯ

Цього тижня ви:

- розглянете форми земної поверхні;
- дослідите склад ґрунту;
- дізнаєтесь, яка тварина підвищує родючість ґрунту;
- обговорите, як вирощують соняшник і як виробляють олію з його насіння;
- виготовите аплікацію з насіння.

ФОРМИ ЗЕМНОЇ ПОВЕРХНІ

Поверхня землі дуже різноманітна за формою. В Україні є високі гори, мальовничі долини, розлогі рівнини і скелясті каньйони. Під поверхнею землі трапляються великі порожнини — печери.

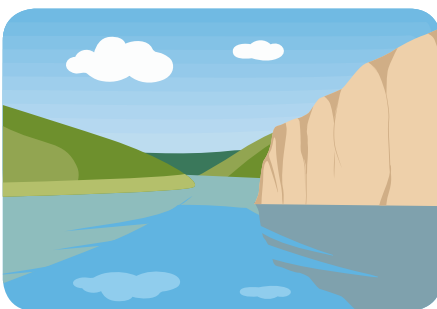
Розгляньте малюнки і скажіть, які форми земної поверхні на них зображено.

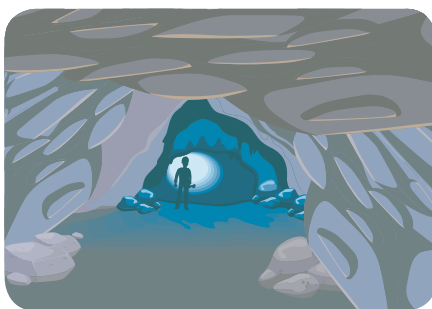
Гори Карпати

Долина нарцисів

Дністровський каньйон

Печера «Оптимістична»

- Наведіть смартфон на QR-код і подивіться відео про ці природні об'єкти.
- Пригадайте назву найвищих гір у світі?
- Як називаються найвищі гори в Україні?

ДОСЛІДЖУЄМО ҐРУНТ

Ґрунт — це суміш піску, глини, дрібного каміння, а також гумусу. Гумус — це темна речовина, яка утворюється з відмерлих частин трави, листя тощо.

Під час прогулянки відберіть декілька зразків ґрунту і проведіть дослід.

1. У ґрунті є вода

2. У ґрунті є повітря

3. У ґрунті є камінці, гумус, корінці

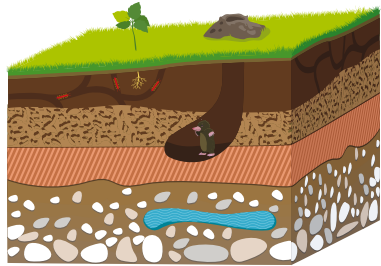
1. Загорніть трохи свіжого ґрунту в серветку і стисніть його рукою. Витрусіть ґрунт і розгляньте серветку. Вона волога? Що це означає?
2. Киньте грудочку ґрунту у воду. Ви побачили бульбашки? Що це означає?
3. Насипте трохи ґрунту на аркуш паперу. Розгляньте його під лупою. Що ви побачили?

РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТІВ

Родючість ґрунту залежить від того, скільки гумусу він містить. Що більше гумусу, то родючіший ґрунт, адже у ньому багато поживних речовин. Найродючіший ґрунт — чорнозем. Шар чорнозему завтовшки 1 см утворюється приблизно за 100 років.

Дощові черв'яки —
Земляні хробаки
В зливу вилізли з нір,
Змокла хата до дір.
Дощ всі крани відкрив,
Усі нірки залив.
Коридори-ходи
У полоні води.
Знає змалечку всяк,
Що без кисню — ніяк.
Черв'яка не чіпай
І на вус намотай!
Де живуть хробаки,
Там родючі грядки,
Там земелька пухка,
Там рослина живка.

Наталія Карпенко

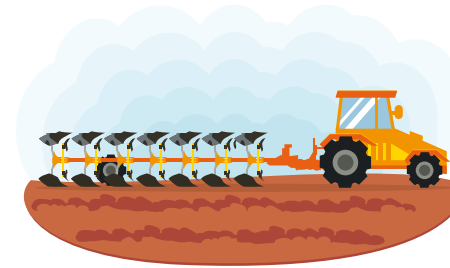

- Які тварини живуть у ґрунті?
- Від чого залежить родючість ґрунту?
- Скільки потрібно часу для утворення шару чорнозему завтовшки 1 см?

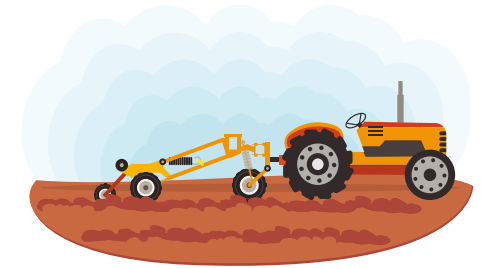
ЯК ВИРОЩУЮТЬ УРОЖАЙ

Україна має великі запаси чорноземів. Це дає змогу вирощувати багаті врожаї пшениці, кукурудзи, цукрового буряку, соняшнику та інших культурних рослин.

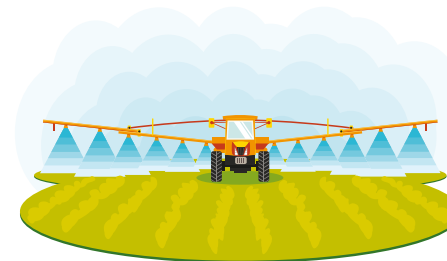
Розгляньте малюнки і назвіть етапи вирощування соняшнику.

Оранка землі

Висівання насіння

Обробка від шкідників

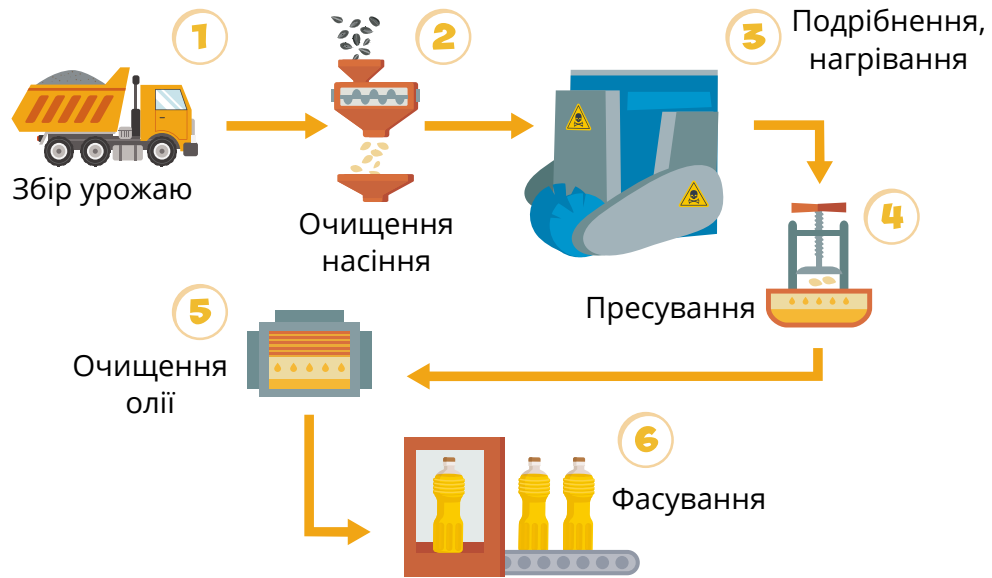
Збір урожаю

- Обговоріть, в яку пору року відбувається посівна; коли збирають урожай.
- Назвіть техніку, яку використовують на різних етапах вирощування врожаю.

ВИРОБНИЦТВО СОНЯШНИКОВОЇ ОЛІЇ

Наша країна є одним із лідерів у світі серед виробників соняшnikової олії. Розгляньте схему промислового виробництва олії з насіння соняшника. Назвіть усі його етапи.

Процес виробництва соняшnikової олії

- Намалуйте таблицю за зразком і запишіть порядок етапів виробництва соняшnikової олії.

№	Назва етапу виробництва
1.	Збір урожаю
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

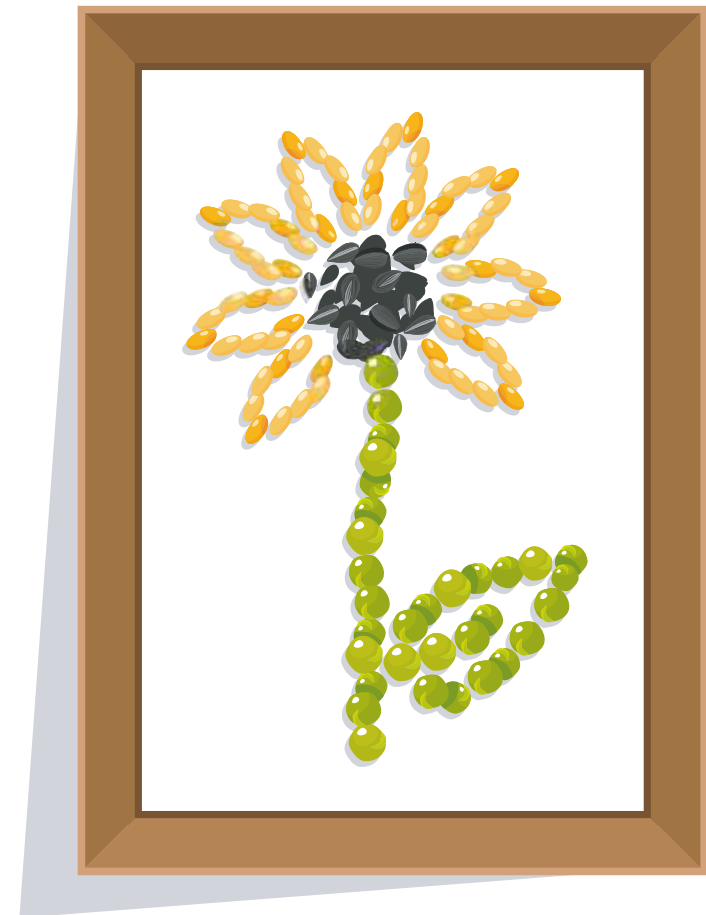
- З якого ще насіння виробляють олію?

АПЛІКАЦІЯ З НАСІННЯ

Насіння соняшника та інших рослин можна не лише їсти, а й виготовляти з нього предмети декору.

Щоб виготовити аплікації з насіння вам знадобляться:

- аркуш білого паперу, олівець, клей;
- кукурудза або горох для пелюсток;
- насіння соняшника або чорний перець;
- зелений горох.

Додайте свої аплікації до портфолію.

МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. З чого складається ґрунт? Що таке гумус?
2. До крамниці привезли 20 літрів соняшникової олії, 3 літри лляної і 15 літрів оливкової. Скільки всього літрів олії привезли до крамниці?
3. Діти посіяли 38 квасолин. Через тиждень з'явилося 29 паростків. Скільки квасолин не проросло?
4. * Розв'яжіть задачі за допомогою календаря.
 - Насіння дині посіяли 15 квітня. Через 10 днів з'явилися перші паростки. Якого числа це сталося?
 - 15 травня розсаду дині висадили в ґрунт. Скільки днів минуло після того, як посіяли насіння?
 - Дині дозріли через 60 днів після висаджування розсади. Якого числа можна починати збір урожаю?
5. Висадіть у відкритий ґрунт вирощену вами розсаду. Дійте за алгоритмом:

1. Викапайте ямки

2. Налийте воду

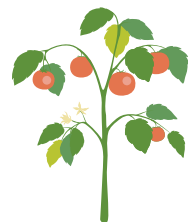

3. Посадіть розсаду

4. Засипте землю, притисніть

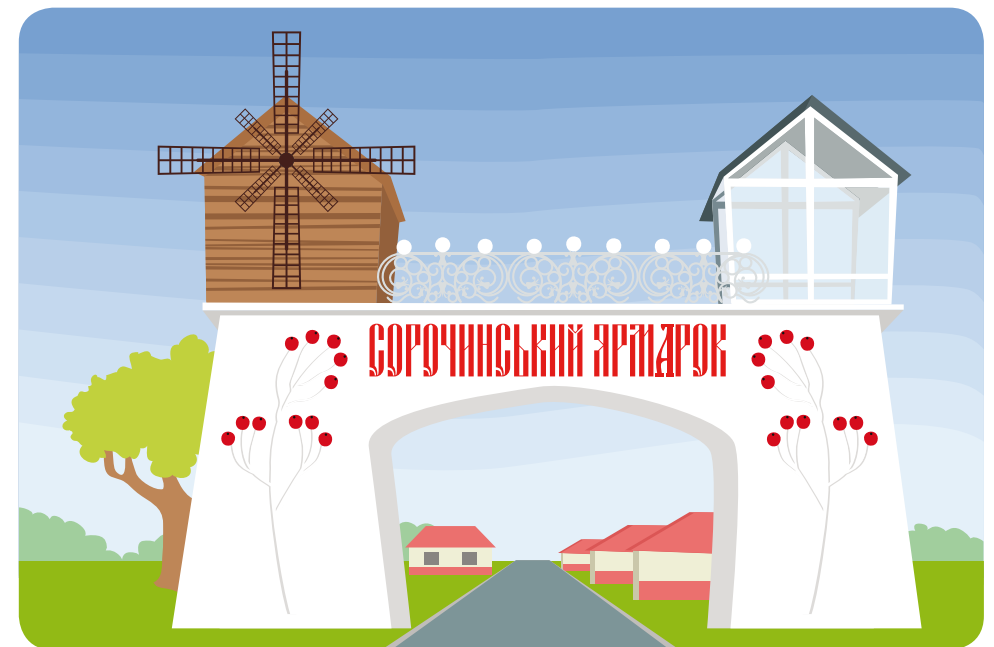
6. Оцініть, як «виросли» ваші знання протягом тижня.

Мистецька Україна

- ТРАДИЦІЙНІ РЕМЕСЛА • ТКАЦТВО
- ГОНЧАРСТВО • КОВАЛЬСТВО
- ЛОЗОПЛЕТІННЯ

Цього тижня ви:

- дізнаєтесь, які бувають традиційні ремесла;
- розглянете вироби, виготовлені народними майстрами;
- намалюєте квіти у техніці петриківського розпису.

НАРОДНЕ МИСТЕЦТВО

З кожної мандрівки ми привозимо сувеніри. Переважно це вироби народного мистецтва. Подорожуючи Україною, ви можете придбати чудові речі, виготовлені майстрами, які володіють секретами традиційних ремесел.

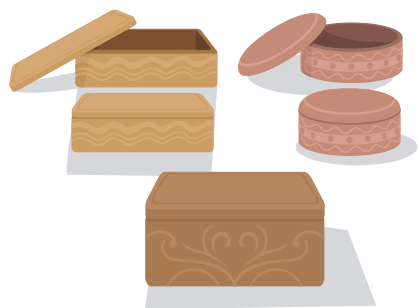
Гончарство

Ткацтво

Лозоплетіння

Різьблення по дереву

- Розгляньте малюнки і назвіть види традиційних ремесел.
- Які вироби можна виготовити з глини, ниток, лози, дерева?
- Відвідайте краєзнавчий музей. З'ясуйте, які традиційні ремесла збереглися у вашій місцевості.

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК

На Полтавщині є село Великі Сорочинці. Щороку наприкінці серпня в ньому проводять Сорочинський ярмарок. Тут збираються майстри традиційних ремесел з усієї України, звучать українські пісні, розігрують театральні вистави.

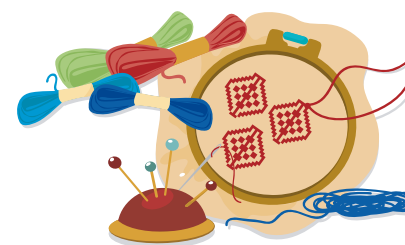
Крім овочів та фруктів, на ярмарку можна придбати різні вироби з дерева, тканин, металу, побачити, як працюють ковалі, гончарі, вишивальники, ткачі.

Молот, ковадло, щипці

Гончарне коло, глина

П'яльця, голка, тканина, нитки

Ткацький верстат, нитки

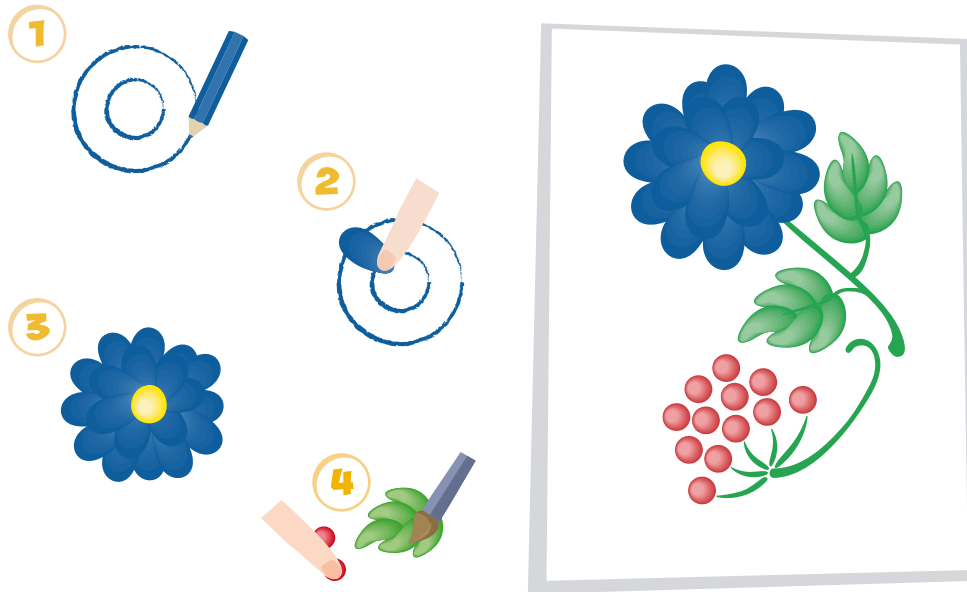
- Розгляньте малюнки. Назвіть знаряддя, які потрібні ковалям, гончарям, вишивальникам, ткачам.
- Чи бували ви на ярмарку? Розкажіть про це.
- Що продають на ярмарках?

ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС

Українці здавна прикрашали своє житло, речі, одяг. Особливо любили малювати рослини і тварин. Так виник декоративний петриківський розпис. Малюють такі візерунки густою фарбою і пензлями, стеблами рослин і навіть пальцями.

Намалюйте квіти у техніці петриківського розпису. Вам знадобляться:

- білий папір;
- вода, серветки;
- простий олівець, фарби, пензлі.

Зробіть виставку своїх робіт. Зніміть на смартфон відеоролик із роботами усього класу. Для цього:

1. Відкрийте програму «Камера».
2. Натисніть функцію «Зняти відео».
3. Збережіть його. Покажіть зняте відео друзям, батькам.

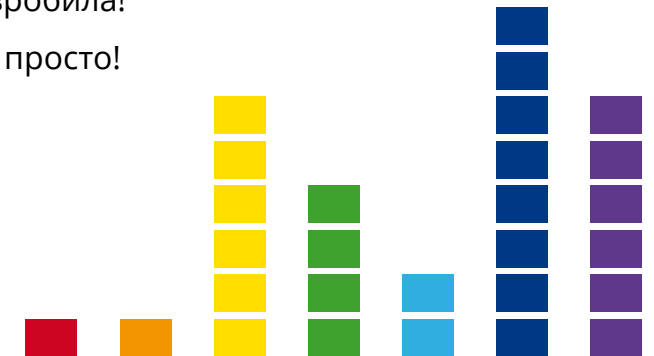
МОЗАІКА ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

1. Які види народного мистецтва ви знаєте?
2. На ярмарку майстер продав 18 кошків із лози. Плетених стільців він продав утричі менше. Скільки всього виробів продав майстер?
3. Майстриня розписала 5 глиняних коників, 9 глечиків і 13 тарілок. Скільки предметів розписала майстриня?

4. Оцініть свою роботу з виготовлення петриківського розпису. Для цього оберіть папірці відповідного кольору і створіть із них стовпчасту діаграму.

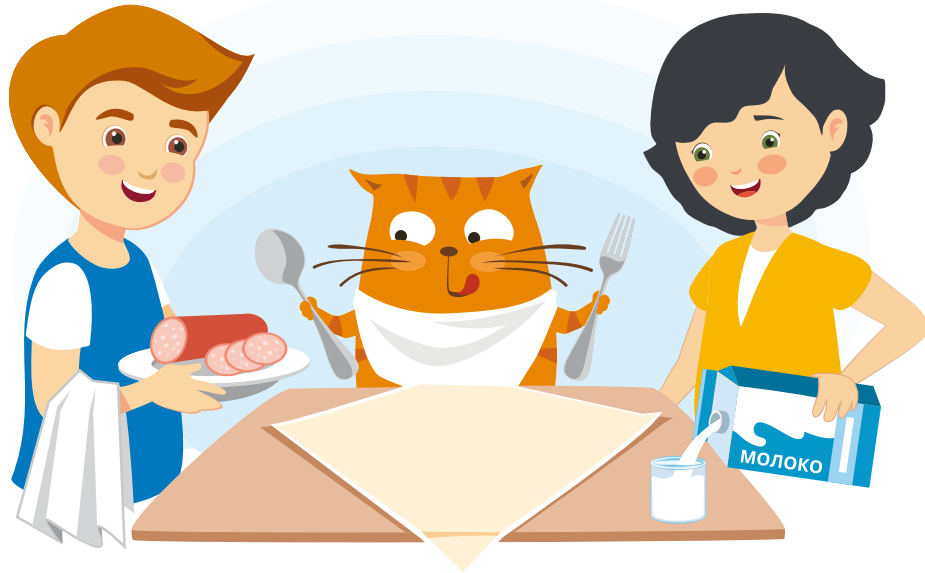
- Я не хотів/не хотіла цього робити.
- Я хотів/хотіла це робити, але мені не вдалося.
- Я це робив/робила з допомогою.
- Я це робив/робила, хоча й не все вийшло.
- Я це зробив/зробила, але не з першого разу.
- Я це зробив/зробила!
- Це було дуже просто!

Вчимося бути самотійними

- ПРАВИЛО П'ЯТИ «НЕ»
- ПОБУТОВА ХІМІЯ • ЛІКИ

Цього тижня ви:

- вивчите правило п'яти «НЕ»;
- з'ясуєте, як ставитися до конкурсів та вікторин на телебаченні;
- дізнаєтеся правила поведінки з ліками і побутовою хімією;
- складете грандіозні плани на літні канікули.

САМІ ВДОМА І НАДВОРІ

Щодня ви стаєте старшими і самотійнішими. Тому, можливо, іноді вже самі залишаєтесь удома, самі гуляєте надворі, ходите до школи або в магазин.

На той випадок, коли буваєте вдома чи на вулиці без дорослих, вивчіть правило п'яти «НЕ», складене спеціально для дітей.

- НЕ розмовляйте з незнайомцями.
- НЕ сідайте у машину до незнайомців.
- НЕ беріть нічого у незнайомців.
- НЕ звертайте з дороги від школи до дому.
- НЕ гуляйте надворі після того, як стемніло.

Об'єднайтесь у чотири групи («Колобок», «Буратіно», «Червона шапочка», «Білосніжка»).

- З'ясуйте, які правила п'яти «НЕ» порушили ваші персонажі.
- Обговоріть, як могли би закінчитися їхні історії, якби вони не порушили цих правил.
- Поділіться своїми висновками у класі.

ОБЕРЕЖНО З ТЕЛЕБАЧЕННЯМ

Почастішали випадки, коли в людей з телефонних рахунків несподівано зникають гроші. Прочитайте комікс, і ви дізнаєтеся, як це сталося з хлопчиком Назаром.

- Яке повідомлення побачив Назар по телевізору?
- Чи легко йому було відповісти на запитання вікторини?
- Чи бачили ви подібні повідомлення? Розкажіть про це.

НЕБЕЗПЕЧНІ РЕЧОВИНИ

У кожній оселі є ліки і засоби побутової хімії. Вони допомагають людям, але з ними слід поводитися дуже обережно.

Розгляньте малюнки і назвіть зображені на них предмети. Прочитайте правила поведінки з небезпечними речовинами. Спрогнозуйте, що може статися, якщо не дотримуватися цих правил.

Засіб для миття посуду

Засіб для миття вікон

Засіб для прання

Аптечка

Правила поведінки з небезпечними речовинами

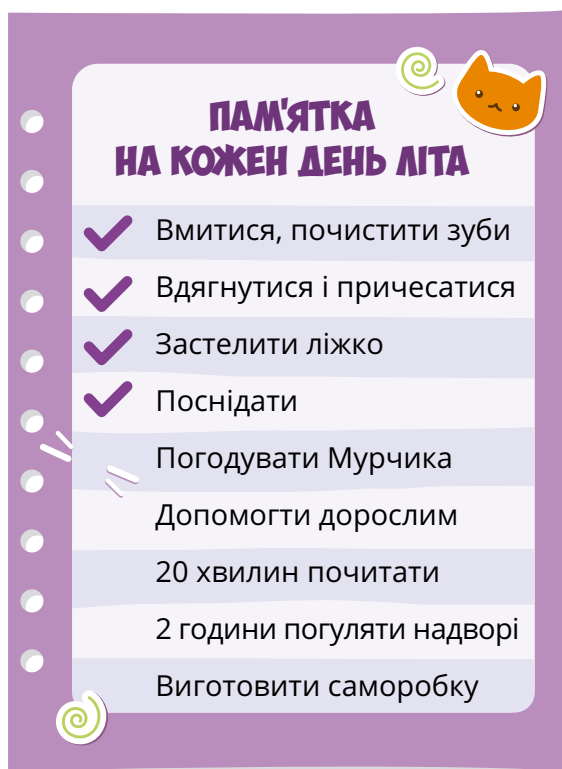
- Засобами побутової хімії та ліками можна отруїтися, тому дітям заборонено самостійно ними користуватися.
- Якщо хімічна речовина потрапила вам на шкіру, негайно змийте її проточною водою і скажіть про це дорослим.
- Якщо ви або інші діти ненароком проковтнули якісь ліки, негайно скажіть про це дорослим.

Якщо поруч немає дорослих,
телефонуйте 103.

КАНІКУЛИ З КОРИСТЮ

Хочете цікаво і з користю провести літо? Пропонуємо створити пам'ятку. Це список справ, з яким ви щодня будете зв'язатися, щоб не пропустити чогось важливого. Розгляньте пам'ятку Іванки. Назвіть те, що входить до неї. Поміркуйте, що ще можна сюди додати.

- Складіть свою пам'ятку і творчо оформіть її.
- Покладіть у канцелярський файл.
- Щодня відмічайте те, що ви вже зробили.
- Виконавши усе заплановане, можете подивитися телевизор чи пограти на комп'ютері. Але не слід витратити на це більш як одну годину.

ЯК ЗРОБИТИ ЛІТО НЕЗАБУТНІМ

Існує безліч цікавих справ, на які Ярослав просто не вистачало часу під час навчального року. Він вирішив надолужити все на канікулах. Для цього Ярослав склав план, що він має зробити. Протягом літа він відмічатиме в ньому виконані пункти, і тоді літо буде по-справжньому незабутнім.

МІЙ ГРАНДІОЗНИЙ ПЛАН НА ЛІТО

Прочитати три книжки	Розфарбувати каміння
Приготувати фруктовий салат	Попускати мильні бульбашки
Виростити квітку	Відвідати ферму
Поплавати в озері	Відвідати музей
Приготувати піцу	Декорувати футболку
Влаштувати танцювальну вечірку	Поспостерігати за заходом сонця
Посадити дерево	Пограти у футбол
Прокинутися на світанку	Відвідати книгарню
Влаштувати пікнік	Зробити добру справу
Розмалювати асфальт	Пострибати на батуті
Пограти у хованки	Погуляти в парку
Відвідати бібліотеку	Покататися на роликах
Збудувати замок із піску	Пограти у квача

- Складіть свій грандіозний план у текстовому редакторі і роздрукуйте його.
- Відмічайте виконані пункти і знайте: цього літа вам не доведеться нудьгувати!

Навчальне видання

Воронцова Тетяна Володимирівна
Пономаренко Володимир Степанович
Хомич Олена Леонідівна
Гарбузюк Ірина Вікторівна
Андрук Наталія Володимирівна

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

ЧАСТИНА 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Літературне редагування Любов Воронович
Художнє оформлення ТОВ «Видавництво “Розумники”»
Коректорка Ірина Шатунова

Формат 84×108/16. Гарнітура Philosopher.
Друк офсетний. Щільність паперу 80 г/м².
Ум. друк. арк. 11,67. Обл.-вид. арк. 11,50.
Тираж 26 069 пр.

